

ÚJKELET

..... Izraeli magyar nyelvű független lap



„IRÁNYÍTS A HÁTTÉRBŐL, S HAGYD, HADD HIGGYÉK, HOGY ŐK VANNAK AZ ÉLEN.” (Nelson Mandela)
Polgárok kontra kormányok

Civil(izált) Izrael

Meghatározása szerint a civil szó jelentése polgári személy – vagy csoport –, aki nem tartozik egy hadsereg kötelékébe, nem teljesít fegyveres szolgálatot. Izraelben mindez erősen módosulhat – hiszen a sorkatonaság kötelező, és a populáció jelentős része éveken át a leszerelés után is a rendszer katonája marad, akarva-akaratlanul.

Az önszerveződő, önkéntes, a közjó érdekében végzett tevékenységek, kezdeményezések a társadalmi és kulturális élet fontos elemei. Polgári szervezetek nélkül a politika és a gazdaság is kizárólag a Nagy Hatalom kezében lenne, az pedig gyakran nem veszi figyelembe a közösségi szükségleteket, és kizárólag önmagát erősíti, önös narratívával és erőltetett ideológiával.

Jelen lapszámunk írásaiban vizsgáljuk a civil



GRAFIKA: KISS LOU

társadalom spontán, újszerű reakcióit, amelyek segítenek elkülöníteni egymástól a családi, az állami és a piaci érdekeket. Thomas Hobbes, a civil társadalom irodalmának egyik első szerzője szerint az államstruktúra, amelyhez hozzászoktunk, minden ember háborúját támogatja minden ember ellen, s ezzel állítja szembe a civilorientált társadalmat, amely fizikai és morális biztonságot nyújthat.

A vallás-spiritualitás fontos a léleknek, a politika pedig az elmét edzi, ám valódi változást kizárólag önmagunktól és a körülöttünk lévő ember(ek)től várhatunk – még akkor is, ha a civil szférából kiinduló kezdeményezéseket mások gyakran illúzióknak, félvezetőnek vagy egyenesen dilettánsnak bélyegzik.

Ám mielőtt elhisszük, hogy minden polgári szervezet azon dolgozik, hogy alássa az állam tekintélyét, érdemes megvizsgálni az intézményrendszer szemszögéből is: mennyi égető gondot és szörnyű tragédiát oldhatnánk és előzhetnénk meg mi, civilek, együtt a közigazgatás zsoldosaival.

Kívül-belül bojkott

NEMZETKÖZILEG ISMERT NEVEK NEMET MONDANAK, ITAY TIRAN LELÉPETT



Haifai Nemzetközi Filmfesztivál – a 25 évvel ezelőtti alapítása óta első ízben képtelenek voltak a szervezők egyetlen nemzetközileg ismert művészt meghívni. A nyáron megrendezésre került Jeruzsálemi Nemzetközi Filmfesztiválra meghívott hírességek is mind visszamondták a meghívást, akárcsak Lana Del Rey. Még Izrael egyik legtehetségesebb színésze is elköltözött, mondván: képtelen 'fasiszta' rendszerben élni. Akár BDS, akár szociális érzékenység – a palesztin narratíván alapuló mozgalom mára már azoknak a kényelmesnek hitt biztonságát is alapjaiban ingatja meg, akik miatt eddig azt gondoltuk, hogy a Közel-Kelet egyetlen demokráciája, szexisen modern, liberális hely ez az Izrael. Pedig a mozgalom nem Izrael megsemmisítésére tör, és nem is az antiszemitizmus az indítéka.

Politzer Maymon Krisztina írása
a 4. oldalon

Egy politikai utazás jegyzetei

A MINT A MÓKUS FENN A FÁN CÍMŰ VISSZAEMLEKEZÉS RÉSZLETE

„Úgy adódott, hogy újságíró létemre egyszer diplomáciai futár lettem. Fotós kollégámmal, Radomirral kiküldtek a mongol kommunista párt kongresszusára, és egy levelet kellett eljuttatnom Fontos elvtársnak Moszkvába. Visszaúton a Seremetyjevó reptéren senki nem várt bennünket. Két ember váratlanul megbetegedett, továbbá valami technikai zavar is történt – mondták később. Ám mint később megtudtuk: az ok egy egészen fiatal civil pilóta. Rust egy Cessna 72-es kisgépen ma hajnalban, Helsinki felől berepült a Szovjetunió légterébe, majd Észtországon át eljött egészen Moszkváig. És nem lőtt rá senki. Észre sem vették. Képtelen történet! Ilyet még kitalálni sem lehet. Ez csak megtörténi tud.”

Benedek István Gábor írása a 10. oldalon

A TARTALOMBÓL:

Az ünneplésre méltó Vámbéry Ármin
Krasznai Éva írása (17. oldal)

Sziszifuszi sztori
Korányi Eszter mesél (7. oldal)

De ki az a Fauda?
Leah Sofer elárulja (8. oldal)

Fuchs Ávrám, közelről
Vadász Éva interjúja (12-13. oldal)

Együtt tanulni
Róna Éva története (14. oldal)

Sokfélék vagyunk
Schnapp Lea sosem hiányozhat (18. oldal)

Két ember, két történet
Halmos Sándor írása (15. oldal)

Az adok-kapok hónapjai

NEHÉZ ELDÖNTENI, HOGY PEZSEG-E VAGY FORR
A POLITIKA VILÁGA

külföldi
& itthoni
HÍREK

Tűzszünetről tárgyalna a Hamász

A szeptember végi 20 ezres, határ menti zavargást követően magas rangú vezetőkből álló Hamász delegáció indult Egyiptomba, hogy próbálja megmenteni a hosszú távú békéről szóló tárgyalásokat – közölte hírszerzési forrásokra hivatkozva a Jedit Ahronot hírportálja. A korábbi hírek szerint júliusban már született békemegállapodás Izrael és a Hamász között, bár erről hivatalosan csak a palesztinok nyilatkoztak. Akkor gyengülni látszott a március óta tartó tüntetési hullám, de a Hamász és a Fatah belső harcai miatt kialakult helyzetben az indulatokat végül nem sikerült csillapítani.

A Palesztin Hatóságot vezető Abbász ellenzi a Hamász külön megállapodását Izraellel, és ragaszkodik ahhoz, hogy a palesztinokat a Fatah szervezet képviselje. Ezt Abbász sajátos eszközökkel akarja kikényszeríteni: nemrég csökkentette a gázai önkormányzatnak dolgozó hamászosok bérét, és a Hamász szerint félt, hogy hamarosan megvonja a gázai egészségügyi és egyéb közüzemi szolgáltatásaira fordítandó összeget is.

Ehhez képest meglepő volt a Gázai övezetet uraló Hamász vezetőjének, Jahije Szinuárnak október eleji, a Jedit Ahronotnak és az olasz La Repubblica-nak adott interjúja, ahol azt mondta:

„Senkinek sem áll érdekében egy újabb háború. Ki akar csúszlival szembeállni egy nukleáris szuperhatalommal? A háború semmit sem ér el. Még nem született meg a tűzszünet, de a Hamász, és szinte minden palesztin szervezet kész aláírni és tiszteletben tartani” – bár hozzátette, jelenleg esélyt lát a változásra.

A Hamász vezetője Gáza gazdasági nehézségeiért Izraelt és Egyiptomot tette felelőssé, akik blokád alatt tartják az övezetet a Hamász 2007-es erőszakos hatalomátvétele óta. „Kötelezettségemnek tekintem, hogy együttműködjek bárkivel, aki segíthet a blokád megszüntetésében. A jelenlegi helyzetben elkerülhetetlen a robbanás. A tűzszünet feltétele a teljes nyugalom és a blokád beszüntetése” – vélekedett Szinuár.

A feltételek megítélésében nagy a különbség: Jeruzsálem teljes nyugalmat ajánl a gázaiak számára, cserébe teljes nyugalmat vár – vagyis a határ menti erőszak és a zavargások felszámolását. Izrael nem ígéri a blokád beszüntetését a biztonsági okokból veszélyesnek tekintett termékek behozatali tilalmára, és a személyforgalom korlátozásának feloldását sem.

Szócsata az ENSZ közgyűlésén

A közel-keleti politika iránt érdeklődők biztosra vehették, hogy az idei ENSZ-közgyűlésen sem maradhat el Benjamin Netanjahu izraeli kormányfő és Mahmúd Abbász, a Palesztin Hatóság elnökének szokásos drámai felszólalása. A Fatah 82 éves elnöke ismét hangsúlyozta: „Csak a békeben hiszünk. A béke az egyetlen út. Nem hiszünk a terrorizmusban és az erőszakban. Továbbra is elutasítjuk az erőszakot és a fegyverhasználatot” – mondta Abbász.

A palesztin vezető bírálta az amerikai politikát és az ENSZ jogérvényesítő képességét. Ismét hangsúlyozta, hogy a 13 millió palesztinból 6 millió számít menekültnek, nem pedig pár százezer. Abbász a Fatah és Hamász közötti megrekedt tárgyalások kapcsán azt sugallta, ha a terrorizmus nem adja át neki a tengerparti enklávét, a Palesztin Hatóság minden pénzt meg fog vonni az övezettől.

Netanjahu a közgyűlés előtt tartott beszédében egy korábban ismeretlen iráni nukleáris létesítményt leplezett le, melyben akár 300 tonna nukleáris anyagot is tárolhatnak. (Erről néhány nappal később a Euronews kiderítette, hogy a romos raktár képével valaki félvezethette a kormányfőt.) Arról is beszélt, hogy a Hezbollah precíziós rakétaátalakító telephelyeket rejtett el Bejrútban, és arra figyelmeztetett, hogy Izrael „mindenütt és bárhol” fel fog lépni Irán ellen.

Reagálva Abbász korábbi beszédére, melyben az izraeli nemzetállami törvényt



úgy minősítette, hogy az az „apartheid receptje”, Netanjahu abszurdnak nevezte ezeket az állításokat. Keményen bírálta Abbászt, akinek utasítására a Hatóság évente több millió dollárnyi bánatpénzt fizet az izraeliek által elfogott vagy likvidált terroristák családtagjainak, motivációt teremtve ezzel a következő terrorizmus számára. „Minél többet ölnek, annál többet fizetsz, és még te ítélsz Izrael erkölce felett? Te nevezed Izraelt rasszistának? Ez nem a béke útja. Ennek a testületnek nem kéne megtapsolnia egy terroristákat pénzelő rezsim vezetőjét. Az ENSZ-nek el kéne ítélnie az ilyen megvetendő politikát.”

Az izraeli miniszterelnökkel közösen tartott sajtótájékoztatóján Trump amerikai elnök először fejezte ki, hogy elfogadhatónak tartaná az izraeli-palesztin konfliktus „kétállami” megoldását. De hozzátette, hogy azt is támogatni fogja, ha Izrael és a palesztinok az egyállami opciót választják, bár szerinte ez kevésbé valószínű. Trump szándéka szerint a következő két-négy hónapon belül bemutatná a béketervet, és álmai egyike – mondta –, hogy a béke még az első ciklusa előtt megvalósul. Meggyőződése, hogy a palesztinok vissza fognak ülni a tárgyalóasztalhoz. Ismét hangsúlyozta, hogy Izraelnek valami engedményt kell tennie a palesztinoknak, de részleteket



Benny Gantz egyelőre aligha válthatja le Netanjahut

Bár a kneszet következő tagjait hivatalosan csak jövő novemberben választjuk, felröppentek hírek az előrehozott voksolás lehetőségéről. A közvélemény-kutató és médiacégek ezért már most szondázzák a lakosság választási preferenciáit. A Hadasot című tévéműsor szeptember végén hozta nyilvánosságra

a legutóbbi felmérést, amely szerint az izraeliek 57 százaléka ugyan pozitívan ítéli meg a 2015-ben visszavonult Benny Gantz hadseregátornokot, de a miniszterelnöki pozícióra csupán a válaszadók 14 százaléka látja alkalmasnak őt, szemben a Netanjahut támogató 36 százalékkal. A műsorból az is kiderült, miniszterelnök-aspiránsként Gantz messze jobban teljesített, mint Jair Lapid (Van Jövő párt), Naftali Bennet (Zsidó Otthon párt) vagy Avi Gabay (Cionista Szövetség).

Az 59 éves Gantz politikai karrierjéről június óta folynak a találgatások, miután nemrég lejárt a kötelező szilencium, amely a leszerelt magas rangú katonákat három évre távol tartja a közéleti szereptől. Giora Inbar tábornok, Gantz közeli barátja a hónap elején úgy nyilatkozott a katonai rádióknak, hogy a tábornok fontolgatja ezt a lépést. Néhány korábbi nyilatkozatából úgy tűnik, ha indulna, legszívesebben egy újonnan alapított párt színeiben tenné.



Bennet és Liberman egymást hibáztatja a gázai zavargások miatt

Egymást hibáztatja az oktatási és a védelmi miniszter a gázai összecsapások ügyében. Naftali Bennet, az oktatási tárca vezetője gyöngeséggel vádolta Avigdor Liberman, a védelmi miniszter viszont hisztérikusnak nevezte bírálóját.

Bennet (Habájt Hajehudi [Zsidó Otthon] párt) vádként fogalmazta meg, hogy Liberman a radikális Hamással folytatott tűzszüneti tárgyalásoktól reméli Izrael déli részének biztonságát. Miközben – fűzte hozzá – a szavazók „kemény kézre” vágnak a terrorral szemben, vagyis nincs helye sem a „túlzott pragmatizmusnak”, sem a „felelősségtudatra” való hivatkozásnak.

„Összeomlottak a Liberman–Hamász tárgyalások. Tovább folyik a terror polgáraink biztonságának rovására, Liberman önmegtartóztató és gyöngye politikája miatt” – állította Bennet, aki ezért a biztonsági kabinet következő ülése elé vinné az ügyet.

„Az oktatási minisztert hisztérikus viselkedése és a féltékenység készítheti a védelmi miniszter elleni támadásokra” – vélekedett válaszul közleményében Liberman pártja, a Jiszráel Bétenu (Izrael a Hazánk). „Talán az lenne a legjobb, ha az oktatási rendszer kudarcaira összpontosítana, és nem szólna bele olyan dolgokba, amelyek tapasztalatot, felelősséget és figyelmet igényelnek. Bennet miniszter a gázai ügyekről szóló kormányhatározatok meghozatalakor egyszer sem fejezte ki ellenvetéseit” – folytatta a csörtére adott választát Liberman.

A jobboldali pártok heves szópárbajai már a jövőre esedékes választás első előjelei, ugyanis akárcsak a Likud, Bennet és Liberman pártja is az Izrael biztonságát elsődlegesnek tekintő szavazókat próbálja megnyerni, olykor egymást túllícitálva.



Orosz légvédelmi támogatás Szíriának, Izrael ellen

Szergej Sojgu orosz védelmi miniszter szeptember végén közölte, hogy néhány héten belül automatizált vezérlő rendszerekkel fogják felszerelni a szíriai légvédelem harcálláspontjait.

„2013-ban az izraeli fél kérésére állítottuk le az Sz-300-as rendszer Szíriába szállítását, amely készen állt az elküldésre, a szíriai katonák pedig megkapták a szükséges kiképzést. Mára a helyzet megváltozott. És nem a mi hibánkból” – mondta Sojgu. Az eddig csak az orosz fegyveres erőknél alkalmazott, több mint 250 kilométeres hatósugarú rendszer szavatolja az orosz repülőgépek azonosítását és a szíriai légvédelem összes eszközének központi irányítását. Oroszország emellett a Földközi-tenger medencéje fölött képes lesz elnémitani a szír terület objektumait támadó légierő műholdas navigációját, a repülőgépek fedélzeti rádiólokátorait és kommunikációs rendszerét.

Egy orosz harci gép szeptemberi lelovásának hatására Oroszország bejelentette, hogy rakétavédelmi egységekkel látja el a szíriai légvédelmet. Moszkva szerint Izrael felelős a fedélzeten utazó tizenöt orosz katona haláláért, mert a szíriai rakéták egy izraeli légitámaszpont után, az izraeli gépet megcélozva találták el az orosz repülőt.

Külföldi források szerint Izrael az utóbbi két évben mintegy kétszáz légitámaszpontot hajtott végre Szíriában. Az adatot Izraelben nem cáfolják, de nem is erősítik meg.

Izraeli katonai szakértők többször hangsúlyozták, hogy az ország légereje már felkészült a fejlett orosz légvédelem Szíriába telepítésére, így az nem fogja tudni megakadályozni a szükséges katonai akciókat. Katonai illetékesek szerint „nem egyszerű kihívás Izrael számára az új, orosz gyártmányú Sz-300-as légvédelmi rakétarendszer, de többféle módon is meg tudunk birkózni vele.”

Nemzetközi tiltakozás a budapesti Sorsok háza ellen

Mínél közelebb a megnyitó időpontja, annál hangosabb a magyar és nemzetközi soászakértők felháborodása a magyar főváros holokausztmúzeuma ellen. A jelentős uniós támogatással felépített emlékhely körül 2014 óta tart a vita. A kiállítás koncepcióját dr. Schmidt Mária történész, a sokat vitatott Terror Háza emlékhely kialakítója állította össze. Az elképzelést már a bemutatásakor több szervezet elhárított, a Jad Vasem mellett az amerikai United States Holocaust Memorial Museum, és a magyar zsidóság jelentős részét képviselő Mazsihisz is erőteljesen bírálta Schmidt koncepcióját, amely szelektív, torz és félrevezető módon kívánja ábrázolni a magyar holokauszt történetét.

2015-ben a magyar kormány ígéretet tett arra, hogy a terv lekerül a napirendről, és az új koncepciót egy holokauszt-szakértőkből álló nemzetközi tanácsadó testület, valamint a Mazsihisz bevonásával állítják majd fel. Felkérést kapott a Jad Vasem, hogy vegyen részt az új koncepció kidolgozásában. Az intézet azonban már akkor sem értett egyet a magyar elképzelésekkel, ezért elutasította a felkérést.

A Jad Vasem többek között kiemelte,

hogy a Sorsok Háza nem tesz említést az 1938-as zsidóellenes törvényekről, valamint arról, hogy magyarországi zsidók tízezrei veszték oda a magyar kormányzat által elrendelt munkaszolgálatban. Az sem derül ki, hogy a magyar hatóságok közreműködtek a zsidók tömeges deportálásában.

A Jerusalem Postban szeptember végén megjelent írás idézi Robert Rozettet, a Jad Vasem könyvtárának igazgatóját, a magyar holokauszt elismert szakértőjét. Szerinte a kiállítás azt sugallja, hogy csak a nyilasok és a német megszállók felelősek a zsidók elhurcolásáért és tömeges legyilkolásáért. „Más szavakkal: a kiállítás azt tanítja a látogatóknak, hogy egy törpe és fanatikus kisebbséget leszámítva a magyarok egyáltalán nem felelősek azért, ami zsidó honfitársaikkal történt. Közvetve pedig azt próbálja bizonyítani, hogy a magyarok inkább megmentőként léptek fel. Ez pedig súlyos történelemhamisítás.”

A legfrissebb hírek szerint az ortodox Köves Slomó rabbi, a kis létszámú Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség vezetője kapta meg a Sorsok Háza projektet, de úgy nyilatkozott, hogy Schmidt Máriának nem lesz szerepe a Sorsok Házában.

Veszélyben a 2019-es budapesti Európai Maccabi Játékok?

Bár kevesebb mint egy év van hátra a Maccabi Játékok kezdetéig, a versenye tervezett helyszínén, a budapesti Sportpark területén (az Aréna Pláza mellett) még egyetlen kapavágás sem történt, holott a sportlétesítmény építési munkáinak már idén májusban meg kellett volna kezdődniük, de a kivitelezésre kiírt két állami pályázat sikertelennek bizonyult.

A költségvetésben több mint 30 milliárd forintot különítettek el a játékok lebonyolítására, amelynek rendezési jogát Budapest 2015 novemberében nyerte el. A kormány legutóbbi tájékoztatása szerint a magyar főváros meglévő sportlétesítményei látják vendégül a játékokat.



KÉPEK: WIKIPÉDIA, MTI, MACCABIA.COM

Izraeli–német közös kormányülés Jeruzsálemben



Október első napjaiban Angela Merkel német kancellár és több minisztere érkezett Jeruzsálemben, hogy az izraeli kabinet tagjaival találkozzanak. A két ország vezetői a közös kormányúléssel az Ehud Olmert miniszterelnöksége idején elkezdett hagyományt folytatják. A politikusok évente felváltva Berlinben vagy Jeruzsálemben gyűlnek össze, hogy szorosabbra fűzzék a két ország kapcsolatát.

A kancellár a korábbi évektől eltérően ezúttal nem kereste fel Rámallahban Abbász palesztin elnököt, és nem találkozott palesztin politikusokkal. Megérkezését követően egyenesen a jeruzsálemi miniszterelnöki rezidenciára hajtott, ahol diszvacsorán látta őt vendégül Netanjahu kormányfő és felesége. Másnap a Jad Vasembe látogatott és koszorút helyezett el az Emlékezés Csarnokában. Ezt követően tiszteletbeli doktori címet vett át a Haifai Egyetemről.

Merkel később megbeszélést tartott

Reuven Rivlin államelnökkel, majd egy rövid sajtótájékoztató után Benjámín Netanjahuval folytatott négyesemléki megbeszélést. A tárgyalásaik középpontjában Irán és a Gázai övezet állt.

„Támogatom a két népnek – a zsidóknak és a palesztinoknak – két államot ígérő megoldást. Azt hallottam Benjámín Netanjahutól, hogy biztatni kell a palesztinokat a visszatérésre a tárgyalóasztalokhoz, ezt is fogom tenni” – ígérte Merkel Jeruzsálemben. Hozzátette azt is, a telepesek megnehezítik a kétállami megoldás megvalósítását.

Merkel hangsúlyozta az antiszemitizmus elleni fellépés fontosságát, és egyetértett azzal, hogy meg kell akadályozni Irán nukleáris törekvéseit – igaz, ennek mikéntjéről másképp vélekedett, mint vendéglátója.

ujkelet.com



Megvalósult a Magyar Kormány támogatásával



Főszerkesztő: Vadász Éva • Vezető szerkesztő: Steiner Kristóf • Olvasószerkesztő: Bedő J. István • Korrektor: Sebő Anna • Képszerkesztő: Salamon Sára • Tördelő: Szász Julianna • Szerzőink: Arje Singer, Avi Ben Giora, Balázs Ibi, Benedek István Gábor, Egervári Vera, Eldad Ilani, Fónagy János, Halmos László, Halmos Sándor, Keller Alánt Ákos, Krasznai Éva, Kristóf Juli, Leah Sofer, Markovits Mária, Politzer Maymon Krisztina, Róna Éva, Schnapp Lea, Silló Sándor, Sivan Erush • Email: editor@ujkelet.com • Új Kelet online: www.ujkelet.com • Ára: 21 sékel, Eilat: 18,50 sékel • Az Új Kelet újságot 1918-ban Kolozsváron Chaim Weisburg alapította • Felelős kiadó: Salamon Sára, Steiner Kristóf, Vadász Éva • Hirdetés: +972-54-472-7472 • Információ a terjesztésről: +972-50-528-8982 • Nyomdai kivitelezés: Hadfusz Hechadas Kft. • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. A kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

Távolmaradások, lemondások: bojkott kívül-belül



Az egyet nem értés, a poliikai szembenállás gyakran vezetett és vezet ma is a világon sokféle ellenségeskedéshez, harc-hoz, háborúhoz. De léteznek vértelen, ám hasonlóan hatásos eszközök is. Ezek egyike a BDS-sel rövidített „viselkedés-csomag” (Boycott, Divestments, Sanctions), ami már mozgalomként jelenik meg, és amelynek elszenvédője most éppen Izrael.

•• **Politzer Maymon Krisztina** ••

Vége a nyárnak

Szokás szerint idén is az őszi ünnepek alatt rendezték meg Izrael egyik legrangosabb nemzetközi kulturális eseményét, a Haifai Nemzetközi Filmfesztivált. 25 évvel ezelőtti megalapítása óta a fesztivál szervezői első ízben voltak képtelenek egyetlen nemzetközileg elismert, ismert művészt is meghívni a fesztivál vendégként. Sajnos ez a helyzet ma már nem meglepő, sőt általánossá vált Izraelben. A nyáron megrendezésre került Jeruzsálemi Nemzetközi Filmfesztiválra meghívott hírességek is mind visszamondták a meghívást, mert nem tartották „megfelelőnek az időzítést” ahhoz, hogy Jeruzsálemben utazzanak. Legtöbben még csak nem is a BDS-re hivatkoztak, „csak” arra, hogy a Jeruzsálemmel kapcsolatos amerikai deklaráció igen közeli időpontja politikai

tűnk, vagy sem? És lassan rájön az ember, hogy már folyamatosan ezt a kérdést teszi fel magának, és tovább játssza azt a játékot, hogy mindig válasz nélkül hagyja a kérdést” – nyilatkozta döntésének alapjairól.

Ha ehhez még hozzávesszük, hogy a szinte nem is Izraelnek, hanem „buboréknak” tartott metropoliszunk, Tel-Aviv klubjainak bojkottjára szólítottak fel a világ menő DJ-i, akik eddig szabadon nyomták a talpalávalót a világpolgár hipsztereknek – akkor elkerülhetetlen a megállapítás: a bojkott nemcsak a telepeseket és a jobboldali – a demokratikus intézményeket gyorsan, de biztosan leváltó – vezetőket célozza és érinti, hanem mára már azoknak a kényelmesnek hitt biztonságát is alapjaiban ingatja meg, akik miatt eddig azt gondoltuk, hogy a Közel-Kelet egyetlen demokráciája, szezisen modern, liberális hely ez az Izrael.

Nem Izrael megsemmisítése a cél, nem az antiszemitizmus az indíték, hanem egy, a palesztin narratíván alapuló politikai álláspont. Természetesen Izrael nem Dél-Afrika, és az is nyilvánvaló, hogy a BDS-nek, mint minden széles körű politikai mozgalomnak, nagyon is van szélsőségesen rasszista és antiszemita mágója. De meg kell látni azt is, hogy nem könnyű szembenézni és vitatkozni azokkal a vádakkal, miszerint Izrael kolonialista, rasszista állam lenne, és amelyek egyben felszólítanak az elmúlt 70 év során a palesztin nép ellen elkövetett igazságtalanságok elismerésére és kijavítására.

Az ellenérzések és egyet nem értés ellenére sem lehet a BDS mozgalmat szörnyetegnek, kizárólag antiszemita célú, az ország teljes megsemmisítésére törekvő erőnek beállítani, ahogyan azt az izraeli kormány teszi. A kormány nem tűr már semmiféle kritikát az ország politikájával és a megszállás fenntartásával kapcsolatban – sem belülről, sem kívülről –, tegyék azt erőszakos vagy erőszakmentes eszközökkel. Így bojkottálja a szabad vitát egy számára – és természetesen sok izraeli számára is – elfogadhatatlannak tartott, de ugyanakkor valljuk be: demokratikus értékeket hirdető, legitim és erőszakmentes ellenállásra felszólító ideológiai mozgalommal kapcsolatban. A BDS-t egyszerűen antiszemita szörnyetegnek kiáltják ki, esetleges izraeli/ zsidó támogatóit árulóknak bélyegzik. Mára ott tartunk, hogy adminisztratív eszközökkel, akár a reptéren feltartóztatathatják a belügyminiszter listáján szereplő BDS szervezetek szimpatizánsait. Egy külön tanulmány tárgya lehetne az a bizarr helyzet, ami leginkább a BDS amerikai zsidó szimpatizánsait érinti, hiszen ők a visszatérési törvény szerint bármikor állampolgárként érkehetnek Izraelbe (alija), ugyanakkor tiltólistán szerepelnek és elvileg meg is tagadható a belépésük...

Mindeközben itthon

Az izraeli kulturális szféra szempontjából azonban teljesen mindegy, hogy nemzetközi hírű alkotók, művészek, tudósok azért nem teszik be ide a lábukat, mert ideológiájuk alapján a BDS-t támogatják, vagy azért, mert távol akarják tartani magukat attól, hogy részvételüket állásfoglalásként értékeljék a megoldatlan palesztin–izraeli konfliktus valamelyik résztvevőjének javára. Maradt még néhány kivétel, azonban egyértelműen látszik, hogy lassan mindannyian úgy döntenek, inkább kihagyják Izraelt a turnéjukból, lemondják szereplésüket a kulturális eseményeken, fesztiválokon. Teszik ezt igenis a BDS nyomására, a gázai határnál végbemenő öldöklés miatt, de döntésükhöz hozzájárul Jeruzsálem egyoldalú iz-

raeli fővárosként való elismerése, és nem kevésbé a nemzetállami törvény miatti ellenérzésük, amely a zsidók elsőbbségét, kiválasztottságát mondja ki.

Ezek után még nagyobb tragédia az izraeli kulturális életre nézve, hogy nem csak a nemzetközi elszigeteltséggel kénytelen megküzdeni. Itthonról is komoly veszély fenyegeti. A legfrissebb példa erre az említett haifai fesztivál. Mire a szervezőknek – a nemzetközi lemondások ellenére – mégis sikerült magas színvonalú programot összeállítani, rögtön az izraeli kultuszminiszter karmai között találtak magukat: ezúttal is a lojalitásukkal volt probléma. Miri Regev miniszter asszony ugyanis (nem először ebben a témában) a pénzügyminiszterhez fordult panasszal, és a fesztivál anyagi támogatásának megvonását kérte. Mivel a fesztivált állami pénzből is finanszírozzák, két izraeli alkotás vetítése a fesztiválon – szerinte – elfogadhatatlan, mert azok „sértik Izrael országának megítélését”. Egyenesen úgy fogalmazott, hogy ezek a filmek „aláássák értékeinket és szimbólumainkat”. Az egyik film témája valós eseményeken alapul, egy arab énekesnő és egy zsidó orvos szerelmi története a brit mandátum idején, a másiké egy leszerelt katona története, aki azért csatlakozik egy jobboldali szervezethez, hogy emberi jogi aktivistákat járasson le Izraelben és a Területeken felvett filmfelvételekkel. Ugye még emlékszünk, hogy hasonló eszközökkel hívott fel közel egy éve a miniszter asszony Smulik Maoz Fox Trot című mozifilmjének bojkottálására. Szintén „jó példa” a jeruzsálemi Barbour Galéria ellehetetlenítése és végül adminisztratív bezáratása, mivel az többek között helyet adott olyan – a jobboldali vezetés által nem tolerált – kulturális és társadalmi eseményeknek, mint például a palesztin–izraeli szülők közös, alternatív gyásznapija, a Sovrim Stika civil szervezet előadásai, palesztin művészek kiállításai.

A helyzet abszurd és elkésztő: nemzetközi szinten a BDS minden izraeli kulturális intézményt az izraeli kormánnyal azonosít – ezért bojkottál. Itthon az izraeli kormányt kritizáló, a palesztinokat emberi mivólukban, humanusan ábrázoló alkotók lojalitását megkérdőjelezzik, az azokat bemutató kulturális intézmények költségvetését, támogatását veszélyeztetik.

Pedig éppen ezek a belülről bojkottált, támadott művek és művészek lennének alkalmasak a BDS elleni küzdelemre, és arra, hogy Izrael megmutassa: nem a bojkott, a szájak befogása, az elhallgattatás, hanem a művészet és a tudományos párbeszéd ereje és a versengő narratívák ütköztetése alkalmas a tiltakozásra, a remény kifejezésére. ■

A lehető legtöbb föld - a lehető legkevesebb Palesztinnal

Izrael által ellenőrzött területek kontra palesztin fejlesztésekre nyitott területek



BDS VISUALIZING PALESTINE

forrás: bit.ly/vp-land • JULY 2016

állásfoglalással változtatná a részvételüket, ezt pedig nem vállalták. A haifai fesztivál igazgatója, Pnina Blayer pedig így nyilatkozott: „Nem kell ehhez BDS, elég ha a televízióban vagy fényképen látják külföldön, hogy mi zajlik országunk határai mentén és a szomszédos országokban. Ma sokkal nehezebb külföldi vendégeket megnyerni arra, hogy eljöjjenek.”

Az idei nyáron történt az is, hogy Lana Del Rey lemondta izraeli fesztiválszereplését, annak ellenére, hogy előtte többször – meggyőzően és intelligensen – kiállt amellett, hogy nem fog, mert nem szükséges a BDS nyomásának engedni. Még fájóbb azonban az a hír, hogy Itay Tiran, valószínűleg minden idők egyik legfontosabb és legtehetségesebb izraeli színházi és filmszínésze bejelentette: végleg elhagyja Izraelt és Németországba költözik. „Reggel felkel az ember, megissza a kávéját, és elolvassa az újságot... Egy cikk után csak ül, és azt mondja magában: Szóval akkor most fasiszták let-

Mi a BDS?

A BDS – Boycott, Divestments, Sanctions (bojkottálás, befektetések felfüggesztése, szankciók alkalmazása) mozgalom szervezett akadémiai, gazdasági és kulturális szintű bojkottra szólít fel Izrael ellen. A BDS mozgalom – legalábbis – deklarált célja az izraeli kormánypolitika megváltoztatása nem erőszakos eszközökkel, de meghirdetik a rasszizmus elleni harcot is, beleértve az antiszemitizmus elutasítását. A BDS mozgalom a dél-afrikai bojkottmozgalom modelljére épül, vagyis erőszakmentes, egész világra kiterjesztett civil mozgalom, amely demokratikus, egalitárius célokért harcol egy általa elnyomónak tartott rezsim ellen. A szervezet honlapjáról megismerhetjük három fő céljukat: a Területek megszállásának felszámolása, az arab állampolgárok teljes jogegyenlősége, a palesztin menekültek visszatérési jogának elismerése az ENSZ 194. számú határozatának végrehajtásával.



KÉP: SCREENSHOT SIMPSONS

Gal Gadot játssza Lisát a legújabb Simpson-évadban



A Haarec illusztrált hírben adja közre, hogy indul a Simpson család új évada. De nem akárhogy: a szokásos eszement ötletek után új adut vág ki az asztalra: Gal Gadot meglátogatja a „zsidó mennyországot”. És ez még csak egy az örületek közül.

A „zsidó mennyország” (Jewish Heaven) másodszor jelenik meg a Simpson családban, amikor Bart halálközeli élményt élt át, és azt állítja, hogy látta Jézust. Bármennyire hihetetlen, a Fox animációs sorozata a 30. évadát kezdte el – és most az izraeli színésznő, Gal Gadot is szerepel benne, Bart testvérét, Lisa Simpsont játssza. Hamburgert kínált a publikumnak a premieren, utalva ezzel az idej Oscar-gálára, akkor ugyanis Jimmy Kimmellel együtt vittek nassolnivalót a híres hollywoodi mozi, a TLC nézőközönségének.

Az epizódban három keresztény filmgyártó megvásárolja Homer Simpsontól a „Bart nem halt meg” jogát – egy villanásnyi időre megmutatva az is, amint Homer és Ned Flanders megpróbálják összeütni a forgatókönyvet. Flanders fő ihlető forrása a „A kereszténység történetének rendszere” című könyv, melyet egy bizonyos Izzy Goldberg írt.

Bartot alaposan meglepi, hogy összefut Gadottal, amikor felkeresi a producert. Gadot, aki egyike a zsidóknak a „zsidó mennyországban”, egyszerű magyarázatot ad megjelenésére: „Úgy szeretnek engem, hogy kaptam egy szerepet.”

A Wonder Woman illusztris társaság veszi körül: a stand-up komédiás Joan Rivers, Dávid király, Albert Einstein, Hyman Krustofsky rabbi (Krusty, a bohóc néhai atyja), az egykori izraeli miniszterelnök, Golda Meir és a legendás Moshe Dayan védelmi miniszter. Valamennyien a Mennyország kapujának zsidó megfelelőjénél állnak és beszélgetnek.

Gadot nemcsak a megjelenésével, de a hangjával is csatlakozott azoknak a színészeknek és hírességeknek hosszú sorához, akik a vége nincs sorozatban szinkron-

hangok. Ő szólal meg november 2-ától a címszereplő karakterként a „Ralph betör az internetbe” epizódban (amiről tudnivaló, hogy a „Romboló Ralph” folytatása).

A szép színésznő-modell nem az első izraeli, aki megjelent a Simpson családban. Az énekes Yael Naimot 2010-ben tisztelték meg a vendégszerepléssel, Doreet karakterének adta a hangját az Izraelben játszódó „Homersiás” epizódban. Ebben a részben a Simpson család a Szentföldre utazott, és ennek hatására Homernak bekattant, hogy ő a Messiás. Nagy bajba került, mert összefogtak a muszlimok, a zsidók és a keresztények, hogy megleckéztessék az önjelölt megváltót.

A „zsidó mennyország” mint helyszín először a sorozat 26. évadának (2014) nyitó epizódjában jelent meg, amikor Krustofsky rabbi meghal, és Krusty álmában meglátogatja. A hosszú utazás során Krusty égi helyszíneken jár, útikalauza pedig egy másik híres komédiás: Rodney Dangerfield. A zsidó mennyországban megtalálható a Joe Lieberman elnöki könyvtárban a híres játékbolt nevére haza- zó Oys 'R' Us (Nálunk mindenhol panasz- kodhat – jelzi egy

tábla, utalva a Nyugati Falra), és itt az Ebbets Field stadion is, ahol a Dodgers mindig a Giantsszel játszik.

Ha a zsidó mennyország kifejezés hallatán és látán teológiailag elveszve éreznénk magunkat, szerencsénkre feltűnik a színen Krustofsky rabbi, és bölcs szavai megnyugtatók: „Nincs zsidó mennyország!” (ezt Krustynak mondta 2014-ben). „A hitünk szerint, amikor valaki meghal, annak annyi. Kaput. Sötétség. Hideg. Mint a lakás, amiben laktunk addig, amíg nem kezdtem el esküvőkkel foglalkozni.” ■



GRAFIKA: ERIC KEVES

GAL GODOT
AS LISA
IN MOVIE
XABF19
ACT III
02-20-18
ERIC KEVES..



Elterjedt gondolat folyó hónapunkról, chesvánról, hogy ez a hónap mar, azaz keserű – mert nincsenek benne különleges, ünnepi napok a sábeszekén kívül. Eredetileg ennek a hónapnak tényleg marchesván a neve, de ez az akkád varach szamnu kifejezésből ered, ami szó szerint a nyolcadik hónapot jelöli, a hajdani niszán hónap utáni nyolcadikat. Tehát a mar eredetileg a hónap teljes nevének része.

És mégis, ez a hónap különleges. Mert amikor a nagyünnepek után visszatérünk a napi rutinhoz, a mindennapi életünkben találhatjuk meg a szépséget. Bonyolultabb feladat a világi életünkben felfedezni a szentséget? Azzal, hogy megpróbálunk több pozitívumot, fényt, szeretetet és szépséget hozni az életünkbe, tudatosítjuk a sok áldást, ami nap mint nap körülvesz bennünket.

A napi hálaadás csodája, hogy napközben az életünk áldásait kereshetjük. Megkérdezhetjük minden szembejövő dologról, hogy áldás-e. Ezt akarom megosztani másokkal? Kinek jó ez egyáltalán? És már a kérdéseinkkel változtatunk a perspektívánkon. A zsidó oktatásban dolgozó tanárom, mesterem, Yaffa Epstein világított rá erre, és – bár ez örütségnek tűnik – voltaképp a tudatosság kezdődhet azzal, hogy hálások vagyunk azért, hogy lélegzünk. Egy olyan dologért, amit magától értetődőnek tartunk, de mégsem végezzük mindannyian könnyedén. Ez egy olyan chesván havi hála-érzés, amit minden nap megélhetünk.

Figyeljünk a légzésünkre. Szívjuk be a levegőt, majd fújuk ki. Csak figyeljünk rá. Tudatosság – élet – ajándék. Válasszuk az életet, válasszuk azt, hogy észrevesszük: élünk. Hogy körülvesznek bennünket az áldások, minden nap.

Ezzel az alapvető tudatossággal készítet- tük el a mostani lapszámot – készülve már a decemberi, jubileumi különszámunkra –, olyan pazar írásokkal az ember és az állam kapcsolata- ról, mint Benedek István Gábor Mint a mókus című remeke a még kiadás előtt álló művéből, Leah Sofer írása a Fauda című méltán népszerű sorozatról, állandó szerzőnk, Korányi Eszter cikke a civil szervezetről, amelyben dolgozik, Pulitzer Maymon Krisztina elemzése az Izraelt bojkottáló BDS mozgalomról, vagy Schnapp Lea tanítása a sokszínű világról. Az egyén és a rendszer, az ember és az állam, a kicsinyesség és a nagyság arányait alaposan kivesézzük ebben a lapszámunkban.

Kellemes olvasást, jó morfondírozást!

Lapunk fennállásának 100. évéhez közeled- ve arra kérjük Olvasóinkat, hogy küldjék el nekünk emailben a számukra kedves, fontos Új Kelet-írásokat. Ha van az egyes cikkekhez, lapszámokhoz kapcsolódó történetük, írják meg azt is az editor@ujkelet.com címre. De ha személyesen megkeresik a szerkesztősé- günket a 054-4727472 telefonszámon, mesél- hetnek is nekünk az Új Keletről.

Láthatatlan migránsok az izraeli fotográfus kiállításán



Ron Amir sok év után tért vissza – képein az izraeli sivatagban élő afrikai migránsokkal. A kiállítás, melyet korábban Izraelben mutattak be, most Párizsba költözik.



vándorlót nyugati országokba kellett volna átköltöztetni, és Izraelnek ugyanennyi migránsnak kellett volna letelepedést biztosítania.

Netanyahu présbe szorította a jobb oldalt, amelynek végső célja a migránsok kiutasítása volt. Az ő sorsuk ma a börtön.

„Tágítsd a határokat”

Amir fényképeit hat videóinstalláció kíséri, ezek szintén Holotot mutatják meg, de a tábor területén kívül vette fel őket. Itt szintén a menekült emberek csevegnek, pózolnak egy-egy képhez, kávéznak, zenét hallgatnak – vagy csak várnak.

„Ron videóiban semmi sem történik” – mondja Noam Gal, a jeruzsálemi és párizsi kiállítás kurátora. – „És ez a lényeg! Mert akkor meg lehet látni, hogy mi történik Holotban, és csak akkor, ha vállaljuk, hogy valahogy elűtjük a saját időnköt, és megértjük, mi történik az ottani emberek idejével – ami a mi időnk is.”

A kiállítás most Párizsban van. Franciaország és több európai állam keresi a migránsok beáramlásának kezelését. Noam Gal, az Izrael Múzeum fotóművészeti kurátora szerint a kiállítás „lehetőséget nyújt arra, hogy művészi szemszögből hívja fel a figyelmet a menedékkérők megjelenése okozta helyzetre”. Ezzel „tágíthatjuk a diskurzus határait, hogy ne csak a politikai és diplomáciai döntéshozók között folyjon párbeszéd, hanem megszólaljanak más hangok is, amelyek itt még talán akadnak” – mondta Gal.

Ron Amir éveken át látogatott afrikai bevándorlókat az izraeli sivatagban, hogy megismerje azt az új világot, amelyet ők hoztak ott létre. Képsorai provokatívak – anélkül, hogy emberek lennének rajtuk.

A képeken hétköznapi tárgyakat láthatunk, mint egy kis pad vagy egy kenyérsütő kemence. Ezek kétségbeesett kísérletek, amivel a bevándorlók az új életüket próbálják előkészíteni. A kiállítás, amely korábban az Izrael Múzeumban már látható volt, december 2-ig látogatható Párizs Város Modern Művészeti Múzeumában.

Amir a 2016-os izraeli kiállítás alkalmából azt mondta, hogy az embereket azért hagyta le a képekről, hogy a látogatókat kérdések feltevésére ösztönözze. Képeit eszköznek szánja, hogy velük „újabb kommunikációs csatornát nyisson meg. Ez szélesebb konnotáció (hozzáadott információ) megfogalmazását teszi lehetővé.”

Az egyik képen vékony fémlemez fekszik három kő tetején, mögötte bozót, amelynek látványa a felhőtlen ég felé vezet a tekintetet, ahol a nagyfeszültségű távvezeték egy piros gömb lóg. A sivatag sárgás árnyalatát mutató képen elmozdult piros foltok jelennek meg, a címe: „Hamed Alnnil padja”.

Alnnil egyike a sok ezer afrikai migránsnak, akiket az izraeli-egyiptomi határ közelében fekvő Holot fogolytáborában őriztek. Amir kimenekítette a zárt területéről, és személyes kapcsolatot alakított ki vele. A fotós 2014 és

2016 között rendszeresen ellátogatott Holotba, több ott őrzött emberrel megismerkedett, azok pedig megmutatták neki, hogyan próbáltak a fogolytáboron kívül személyes tereket létrehozni. Ezek legtöbbször a Holotot körülvevő sivatagban rejtették el. A létesítmény területén akkor még elhagyhatták napközben a lakói. Ma már nem.

„Az időt valahogy elütni”

Amir sorozatot készített ezekről a sajátos személyes terekről. Közülük némelyiknek a funkciója egyértelmű: például edzőtermet, sütőkemencét vagy kis mecsetet jelképezett a körvonalaként lerakott kavicsosor. Más képei nem utaltak semmi konkrét dologra, mint például a sötét sivatagban félig eltemetett üres vízes palackok – csak épp arra, hogy ember van a közelben.

A 30 fotó azt mutatja meg, hogy „mi történik, ha sok embernek sok időt kell valahogyan elütni” – mondta Amir. – A kenyérsütő kemence például végső soron „inkább mesél rólunk, Izrael államról, a rendszerről, a korlátozásokról, mint az Afrikából érkező emberekről”.

A menekültek láthatatlanok, és ez jelzi a nehézségeket, amikkel szembesülniük kell. Abban az időben, amikor Amir a sorozaton dolgozott, az izraeli kormány arra törekedett, hogy a mintegy 42 ezer afrikai bevándorlót eltüntesse az országban, mert a vallásos és konzervatív politikusok szerint a muzulmán és a keresztény afrikaiak jelenléte Izrael állam zsidó jellegét fenyegeti. A legtöbb

menekült főleg Eritreából és Szudánból érkezett illegálisan Izraelbe, a Sínai-félszigeten keresztül. Tel-Avivban, az ország gazdasági fővárosában, több lepukkant városrészben telepedtek meg, másokat Holotba küldtek.

Netanyahu miniszterelnök áprilisban felmondta az ENSZ menekültügyi szervezetével korábban kötött megállapodást, amelynek célja a migránsok ezreinek kényszer-deportálása volt. Az ügylet keretében mintegy 16 ezer be-



PHOTO: AFP

Harcosok a békéért? Igen.

SZISZIFUSZI VÁLLALKOZÁS, DE MEG KELL PRÓBÁLNI



Az ellentmondásos nevű szervezetet azért hívják így, mert valóban egykori izraeli katonák és a palesztin függetlenségért erőszakos módszerekkel küzdők (avagy kevésbé szépen: ex-terroristák) alapították 2004-ben. Ahogy a róluk készült, és ma már a Netflixen mindenki számára elérhető *Disturbing the Peace* című dokumentumfilmből kiderül, ez elég szürreális vállalkozás volt, és nem kevés vakhitet és bizalmat igényelt mindkét fél részéről.

..... **Korányi Eszter**

Mindenekelőtt persze szükség volt arra, hogy egy maréknyi ember, az akkor épp épülőben lévő biztonsági fal két oldalán, egymástól függetlenül úgy döntsön, hogy az erőszak nem megfelelő eszköz a konfliktus megoldására. Néhány palesztin kereste először a kapcsolatot azokkal az izraeli csoportokkal, amelyek tagjai tartalékosként nyíltan megtagadták a ciszjordániai területeken végzendő akciókat. A cél egy másfajta, új út közös keresése és megtalálása volt.

A folyamat nagyon lassan indult. Avner, az egyik alapító tag mostani visszaemlékezése szerint egymásfél évig csak találkoztak és beszélgettek, a szervezet megalapítása nagyon lassan merült fel. Könnyű dolguk ezek után sem volt, mert bár a kezdeti bizalmatlanságon már túlléptek, de hatalmas feladat összehozni két nagyon különböző kultúrát, gondolkodásmódot. Például egy idő után világossá vált, hogy szükségük van koordinátorra, vezetőre. De ha csak egy lenne, akkor a mérleg nyelve valamelyik oldalra billen. Így, bár pénzük az elején szinte semmi nem volt, mégis úgy döntöttek, hogy minden pozícióban lesz egy palesztin és egy izraeli, még ha önkéntesen vagy minimális fizetésért dolgoznak is.

A kezdetek óta már sok víz folyt le a Jordánon, az akkori gyerekek ma katonaként szolgálnak. Béke viszont láthatóan nincs, és nem is sejthető, hogy mikor lesz, és milyen formában. Azonban a viszonylag kicsi szervezet – nagyjából 50-100 között mozog az állandó önkéntesek, aktivisták száma, fizetést egy tucatnyi ember kap, persze senkinek sem ez a főállás, és mindenki szabadúszó – elég sok mindent letett az asztalra. A leglátványosabb kezdeményezés a Gyászoló családok fórumával együtt immár 13. alkalommal megszervezett izraeli-palesztin Megemlékezés nap. Idén több mint hatezer ember vett részt rajta – Liebermann tiltakozásának köszönhetően az esemény hatalmas sajtóvilágosságot kapott –, ugyanakkor csupán elenyésző számú palesztin kapott belépési engedélyt.

Ennél fontosabb azonban az a tájékoztató, véleményformáló munka, amit a szervezet önkéntesei a katonaság előtt álló fiatalok körében végeznek. Immár több ezer, a mechina (katonaság előtti előkészítő év)

programban részt vevő fiatal találkozott a szervezet egy-egy izraeli és palesztin tagjával. Ők mondják el nekik, hogyan választották a béke útját. Sok előkészítő ismerkedő túrára visznek el a ciszjordániai településekre, hogy mielőtt harci egységekben, ellenséges katonai erőként lépnének ezekre a területekre, megismerjék emberi arcát is az itt élőknek. Nem utolsó sorban pedig klasszikus erőszakmentes politikai akciókban is részt vesznek; a legaktuálisabb most a Holt-tenger felé vezető úton fekvő, apró beduin település, Han-el-Achmar lerombolása elleni kiállítás. Ennek keretében az aktivisták egész szukot alatt ott éjszakáztak a faluban, részt vettek több tüntetésen, és igyekeznek felkelteni a nemzetközi média figyelmét – úgy tűnik, sikerrel, mert a hír eljutott Angela Merkelhez is.

Eddig a nyilvános történet, és most következzen egy kis személyes kiegészítés. Több mint két éve kerültem kapcsolatba az egyik alapító taggal, Sulimannal, nem sokkal azután, hogy Jeruzsálembé költöztem. Ezek után láttam a filmet, és részt vettem egy Hebron körüli túrán is. Összeségében szimpatizáltam a céljaikkal, de nem merült fel bennem, hogy nagyobb szerepet vállaljak a tevékenységükben. Egészen addig, amíg múlt nyáron ismét – immár negyedik alkalommal két év alatt – munkát kerestem, ők pedig éppen projektmenedzsert. Tehát nem jellemző módon, munkatársként csatlakoztam a szervezethez, és csak ezt követően váltam valamennyire aktív önkéntessé is, már ahogy az ilyen civil szervezeteknél ez elkerülhetetlen. Most már odáig jutottam, hogy egy utólagos narratívát is alkottam az Izraelben eltöltött, most már majdnem hat évről, és a konfliktushoz való viszonyomról.

A történetet – ha minden jól alakul – hamarosan meghallgathatjátok az angolul *Combatants for Peace* nevű szervezet Facebook-oldalán is. A felkérés anyanyelvű elbeszélésre vonatkozott, de mivel nem akartam magamnak plusz munkát a fordítással, és fontos volt nekem, hogy a nézők érezzék, hogy én ide (is) tartozom (vagyis nem kívülállóként beszélek), végül a héberrel választottam.

A tematikus számnak köszönhetően most itt a lehetőség a történet magyar változatára is, íme: amikor



KEPEK: CFPACE.ORG



hivatalosan alijáztam, még nem gondoltam túl komolyan a dolgot, és úgy véltem, a konfliktus nem az én ügyem, és jogom sincs, hogy kvázi turistaként véleményt formáljak egy ilyen bonyolult ügyben. Ám az addig megszerzett történelmi tudásomat kiegészítettem sok ember személyes történetével, itt voltam a legutóbbi gázai háború, a Tzuk Eitan alatt, láttam az aggódó anyákat, akiknek az általam is ismert gyermekei a határon szolgáltak, kerestem a szavakat, amikor látogatóba hazajöttek a kibucba, és akkor is, amikor az egyik önkéntes ikerestvére meghalt. De még mindig úgy éreztem, hogy ez nem az én ügyem. Fizikailag is messze voltam, lent délen, ahol egész nyáron egyetlen riasztást sem kaptunk.

Aztán az élet úgy hozta, hogy Jeruzsálembé költöztem, ahol már minden nap szembejönnek a különbségek, az elnyomás, a fal, meg az együttélés sokszor meglepő, szép és abszurd hétköznapi eseményei. Tovább tanultam és tanulmányoztam a történetet, hallgattam az embereket, immár palesztinokat is.

A fordulópont az ulpán volt, ahol többségében francia és amerikai új bevándorlókkal tanultam együtt. Mindenki elég jól beszélt már héberül, ezért semmi nem akadályozott meg minket a politikai témák mélyebb tárgyalásában. A központi ideológiai nevelésen túl (ami nem lepett meg túlságosan), megdöbbentett, hogy senki nem volt az én álláspontomon. Mindenki úgy gondolta, hogy új bevándorlóként nekünk teljes jogunk van itt élni, tárt karokkal vár minket ez az ország, és csak minket. Az arabok pedig keressenek maguknak másik hazát, nem érdekes, hogy nekik is ez az otthonuk. Hallgattam őket, ameddig bírtam, néha meg elmondtam, mit gondolok, bár tudtam, hogy meggyőzni nem fogok senkit.

Amikor pedig biztossá vált, hogy maradok, úgy döntöttem: muszáj állást foglalom. Már izraeli vagyok és nem turista... Azt gondolom, hogy új bevándorlóként hálásnak kell lennem/lennünk, hogy ez az ország befogad minket. Ugyanakkor erkölcsi kötelességünk, hogy mi is segítőkész kezet nyújtsunk a velünk együtt itt élőknek, legyenek bármilyen vallásúak vagy nemzetiségűek. Meggyőződésem, hogy a *Combatants for Peace* nagyon hitelesen képviseli az álláspontomat – és nagyon örülök, hogy a sors hozzájuk vezetett. ■



Fauda – avagy az örök szembenállás valósága



..... Leah Sofer

Kevésbé köztudott a magyar tévénézők körében, hogy az utóbbi évek talán legkedveltebb sorozatainak alkotói izraeliek.

Az izraeli gyártású BeTípul (az HBO sorozat amerikai változata In Treatment, a magyar adaptáció Terápia címmel ment) és a Hatufim (az amerikai változatban: Homeland [Belső ellenség]) nemzetközi sikere után újabb széria jutott a legmagasabb nézettségi sávba itt és a világban: ez a Fauda. Az arab kifejezés jelentése káosz, de használatos az izraeli hadseregben is segélyhívásként, amikor egy akció kudarcba fullad.

A Fauda megálmodója két jó barát: a színész Lior Raz – ő alakítja a főszereplő Doron Kabily-t – és Avi Issacharoff, az ismert újságíró. Lior szefárd család gyermeke, apja iraki, anyja algériai. A családban arabul beszéltek, és barátai is arab gyerekek voltak Jerikóból és Azariából. Avi szintén szefárd családból származik, és folyékonyan beszél arabul. A második intifáda idején öt éven keresztül tudósított Ciszjordániából és a Gázai övezetből. Egy interjúban úgy nyilatkozott, hogy karrierjét Arafatnak és Marwan Barghoutinak köszönheti. (Előbbi az első és második intifáda kitervelője, utóbbi a Fatah félkatonai szervezetének, a Tanzimnak a vezetője.) Mindketten az izraeli elit kommandónál szolgáltak, az ott szerzett tapasztalatok adtak inspirációt a sorozat megírásához.

A szerzőpáros 2010-ben kezdte kidolgozni az ötletet, azonban a tévécsatornák évekig forró krumpliként dobálták tovább, nem kellett egyiknek sem. A benne rejlő politikai kockázat ellenére az izraeli Yes csatorna 2015-ben végül megadta az esélyt a forgatásra, és le is vetítette az első évad részzeit. A csatorna felkészült arra, hogy a premier „szarvihart” vált ki (még menekülőszobát is kialakítottak), de a Fauda elnyerte az év legjobb izraeli sorozatának díját, és első két évadát megvásárolta a Netflix mozcatorna. A harmadik évad is készül már, s a világviszhang is biztató: a New York Times a 2017-es év egyik legjobb sorozataként ajánlotta a Faudát.

Lior számára a forgatókönyv megírása terápia volt. A hadseregben állandó a harckészültség. „Amikor 18 évesen elkezded a kötelező szolgálatot, nem is tudod, mibe vágtál bele. 15 hónapon keresztül mindennap ütések kapsz, úgy fekszel le aludni, hogy a stresszt nem is érzékeled. Azt gondoltuk, James Bondot játszunk majd, fekete szmokingot viselünk, martinit iszunk és elfogjuk a rossz fiúkat. A legjobbak közé akartunk tartozni, igaz és hűséges ba-

rátainkhoz meg a csapathoz, amelynek része vagyunk. Azért választottak éppen téged, hogy nyugodt és józan maradj minden helyzetben. Ne veszítsd el a fejedet, és maradj ember. A Duvdevan (cseresznye) nevű elit osztag büszke a hatékonyságára, és arra, hogy akciói a lehető legkisebb áldozattal járnak. Csak évekkel később érted meg, min mentél keresztül...” Lior, mint a legtöbb izraeli katona, poszttraumás szindrómától szenvedett.

A ciszjordániai részen játszódó jelenetek nagy részét a Kfar Kasszem nevű arab faluban forgatták le. Az 1956-os szuezi válság idején a falu iszonyatos vérengzés helyszíne volt, rengeteg arab vesztette életét. Az izraeli katonaság által a faluban elkövetett bűnökért évekkel később Simon Peresz és Reuven Livni is bocsánatot kért.

ber gyenge pontjainak kihasználása élet-halál kérdése.

A gyermeki étellel ugyanúgy zsarolható az izraeli katona, mint az arab terrorista. Az érzelmek védtelenné teszik az akciók kitervelőjét, és a szerelem ugyanúgy áldozatául esik az örök háborúnak, mint Shakespeare drámaiban.

Az örök szembenállás legfőbb mozgatórugója mégis – mint a legtöbb drámában – a vérbosszú. Akkor is, ha a történet kora a 21. század. Persze gazdagabb az eszközkészlet és kifinomultabb a technika. Ha megölted az atyámat, én a tiédet ölöm meg. Ha elrabolod a gyermekemet, én fogságba ejtem a tiédet. Mindkét oldal vezéregyénisége fanatikus hévvel és hittel harcol a saját igazáért, akár számos emberélet árán.

Az árulás és a gyarlóság mindkét oldalon jelen van: az emberi kapcsola-

féri karjaiban találja meg.

A forgatókönyvben a gyerekek is ki-tüntetett szerepet kapnak. Bár ők csak éles szemű megfigyelői az eseményeknek, tudjuk, hogy az évszázadok óta megoldatlan emberi problémákat, játszmákat, érzelmi, vallási és származási konfliktusokat ők fogják tovább vinni a következő nemzedékekbe.

A hitelességhez tartozik még egy, talán meglepő elem. Amikor az érdekek úgy kívánják, az ellenfelek legmagasabb szervei együttműködnek annak érdekében, hogy a konfliktust még előkészületi szakaszban elfojtsák, és a néhány vallási fanatikus szentnek gondolt háborúja a lehető legkevesebb áldozat életét követelje.

A film káoszában a legelgondolkodtatóbb az, hogy aki nem ebben a világban nőtt fel, aki nem az itteni valóság



A Fauda hitelesen, emberi sorsokon keresztül ábrázolja az állandó fenyegetettséget, az ennek nyomában születő terrort. Vagyis a palesztin–izraeli ellentétet, ami komplex, aszimmetrikus és öröknek látszik. A film nem ítélkezik, nem mond véleményt, nem oldoz fel, nincsenek benne csak jók és csak rosszak. Csupán bemutatja az ellenőrzés alatt tartott területek mindennapjait, illetve az izraeli hadsereg néhány fős különleges osztagának életét, annak minden esendőségével. A katonák feladata, hogy még csírájában igyekezzenek elfojtani a fenyegető terrorakciókat. Az osztag tagjai ezért kifinomult módszerekkel próbálnak beépülni a palesztin terroristák családjának életébe.

A terrorakciók irányítójának és segítőinek családja van és szerelme van, mint ahogy az izraeli osztag vezetőjének is. Sebezhetőek mindketten, mint akárki más. A különbség azonban, hogy a Faudában – és benne bemutatott örök harcban – az túloldalon álló em-

tokban is, a magasztosnak tekintett cél érdekében is. Az érzelmek nem tudják ugyan legyőzni a származás és a kultúra áthidalhatatlan különbségeit, de ha az osztagon belül valaki megsérti a férfiúi hiúságot – akkor az akció sikere érdekében mégis csak félre kell tenni a sérelmeket, és (akár látszólag, de) békét kell kötni.

A női szerepekben élesebben rajzolódik ki a két vallási kultúra különbsége. A muszlim nő kiszolgáltatott és alárendelt, de ugyanakkor megjelenik a külföldön tanult, szabadelvű értelmiségi nő karaktere is. A zsidó közegben is ábrázolják a női kiszolgáltatottságot, de nyíltabban van jelen a férfi titkos élete miatti, a magánéletre nehezedő állandó és elfogadhatatlan feszültség elleni lázadás. A menekülés útjai is alaposan különböznek: az arab kultúrában a szabadabb nyugati világ iránti vágy jelenik meg, az izraeliben az elviselhetetlenre adott válasz vagy a teljes bezárkózás, vagy a vigaszt az asszony egy másik



részese, az vajon megértheti-e, átláthatja-e valaha az örök konfliktus gyökereit és mozgatórugóit. A Fauda/Káosz, még ha megoldást nem is kínál, biztosan segíthet a helyzet megértésében. ■

Teremtő akarat (2.)

ADALÉKOK AZ ÚJ KELET GYERMEK- ÉS IFJÚKORÁHOZ



Az 1918. december 19-én, Kolozsvárt napvilágot látott Új Kelet alapító gárdája olyan személyiségekből tevődött össze, akikhez fogható napjainkban aligha találunk. A zsidó nemzeti gondolat elkötelezett, magas szakmai képzettségű hirdetői voltak ők, és a politikai hetilapként, majd később napilapként megjelenő újságot rövid idő alatt Erdély egyik legrangosabb kiadványává fejlesztették.

..... Markovits Mária

A lap politikai irányultsága a zsidó nemzeti eszmékhez, a cionista mozgalomhoz állt közel, és az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség (1918–1940), illetve a romániai Zsidó Párt (1931–1938) erdélyi tagozatának befolyása alatt állt.

Nem véletlen tehát, hogy az Új Kelet két vezető munkatársa, Fischer József és a főszerkesztő Marton Ernő 1932-ben a Zsidó Párt képviselőjeként mandátumot kaptak a román parlamentben.

Amint azt máár előzőleg is elmondtuk, a lap alapító tagjai négyen voltak, így mindenekelőtt négyüket szeretnénk bemutatni az Új Kelet 21. századi olvasóinak. Közel egy évszázad távlatából különböző forrásmunkákból, dokumentumokból igyekeztünk megtalálni a négy embert egyetlen teremtő akarattá összefogó elemet, gondolatot, célt, amelyből ez az egyedülálló kulturális érték megszülethetett.

Weissburg Chaim 1892-ben született a Kolozs megyei Diós községben (Deusu, Nussdorf). Jogot és politikai tudományokat Pesten tanult. Az első világháborúban tisztként szolgált, orosz fogságba esett, és ebben az időben került kapcsolatba az orosz cionista mozgalommal, valamint annak ideológiai gyökereivel. Kolozsvárra visszatérve az ún. Zsidó Nemzeti Szövetségben egyesítette az erdélyi cionista mozgalmakat, ami új lendületet adott a zsidó nemzeti törekvéseknek, olyannyira, hogy a 20-as évek kezdetétől a zsidó kulturális és vallási élet irányítása, amint azt a korszakot elemző dokumentumokban is olvashatjuk, Erdélyben szinte teljesen a cionisták kezébe került. 1925-ben édesanyjával együtt alijázott, először Haifán, majd Tel-Avivban telepedett le. 1959-ben hunyt el, miután élete végéig tevékeny részt vállalt a Keren Hajeszod, a Zsidó Nemzeti Alap munkásságában, valamint a Makkabi sportegyesületeinek támogatásában.

Kohn Hillel Kolozsváron született 1891-ben. Szülővárosában, az Unitárius Kollégiumban tanult, majd a Ferenc József Tudományegyetemen 1912-ben jogi diplomát szerzett. Ügyvédi vizsgáit 1915-ben Marosvásárhelyen tette le. Érdekességként jegyezhetjük meg, hogy egyetemi hallgató korában, 1911-ben az Erdélyi Múzeum-Egyesület közlönyében jelent meg Zsákó Gyula közreműködésével készült dolgozata a házsongárdi temető régi sírköveiről. Újság- és közíróként, valamint ügyvédként tevékenykedett, majd a 30-as évektől bekapcsolódott az illegális kommunista mozgalomba. 1972-ben, Bukarestben bekövetkezett haláláig az illegális, majd a legális baloldali sajtó irányításában vállalt szerepet.

Az Új Kelet szíve-lelke az első 22 évben, majd az 1948-ban Tel-Avivban újraindult napilap folytatásában tagadhatatlanul az elkötelezett, mindannyiunk által ismert, nagyrabecsült Marton Ernő volt, akinek munkásságáról köteteket írhatna a mindenkor hálátlan utókor.

(Mielőtt részletesebben elemeznénk munkásságát, csupán zárójelben említsünk meg egy forrásmunkát, amelyhez a véletlenek összejátszásaként a jelen sorok íróját akár érzelmi szálak is fűzhetnék. Azért is szeretnénk erre olvasóink figyelmét is felhívni, mert az 1928-ban Nagyváradon, a Szatmári [Satu Mare] Szabadsajtó Könyv és Lapkiadó Rt. gondozásában megjelent, dr. Osvát Kálmán szerkesztette Erdélyi Lexikon – ha röviden is – nagy elismeréssel ír Marton Ernő pályafutásának első időszakáról. A lexikon szerzője a Nyugat alapító-



jának, Osvát Ernőnek fivére, aki Nagyváradon született. Gyulán, majd Marosvásárhelyen orvosként tevékenykedett, és irodalmi, valamint politikai előadóként Erdélyszerte ismert egyéniség volt. A digitalizált változatban a világhálón fellelt forrásmunka páratlan értékű a lexikális irodalom műfajában, ugyanis teljesen egyedi módon és mindenféle megkülönböztető szándék nélkül foglalkozik az erdélyi magyaroknak, székelyeknek, románoknak, zsidóknak, sváboknak és szászoknak a kötet megjelenéséig megvalósított kulturális értékeivel. Az érzelmi kapocs ezzel a kötettel pedig úgy keletkezett, hogy nagy meglepetéssel fedeztem fel az első oldalak egyikén a Csíkszereda székhelyű Hargita Megyei Könyvtár tulajdonát jelző pecsétet. Ez az a könyvtár, ahol csíkszeredai éveinkben szinte naponta megfordultam!)

Visszatérve Marton Ernő tevékenységére, a fentebb említett forrásmunkából idézek: „Marton Ernő hírlapíró. *1896. V. 17. Jogi tanulmányainak bevégzése után a közigazgatási pályán működött. 1918 végén a zsidó nemzeti mozgalom vezetőivel alapítja meg az Új Keletet, azóta irányítja a lapot. A nemzeti zsidó közéletben Erdélyben is jelentős szerepet vív. Tagja a Zsidó Nemzeti Szövetség szűkebb intéző bizottságának. 1922-ben publikált A zsidó nemzeti mozgalom Erdélyben című füzetében felfeji a háború utáni zsidó nemzeti megmozdulás motívumait.”

Természetesen Marton Ernő tevékenységéről szó esik egyéb tanulmányokban is, sőt a népszerű Wikipédián is aránylag részletes szócikk foglalkozik vele. Ebből most csupán néhány érdekesebb momentumot jegyzünk fel: „Dicsőszentmártonban született, rabbi családból származott. Jogot végzett, majd közigazgatási pályára lépett. Kis-Küküllő vármegyében volt főispáni titkár 1917-18-ban, később kolozsvári alpolgármester lett. Mint az általa alapított Új Kelet főszerkesztője az Újvári Péter-féle Zsidó lexikon (Budapest, 1929) meghatározása szerint a romániai zsidóság kulturális törekvéseit és a kisebbségi önrendelkezés eszméit szolgálta. Lapokba, évkönyvek-

be, gyűjteményes munkákba írt cikkei és tanulmányai tanúsága szerint szolidáris volt az erdélyi haladó mozgalmakkal, s lapjával hozzájárult az egész erdélyi sajtó modernizálásához. Lapjának 1940-es betiltása után Budapesten a magyarországi zsidóság önvédelmében vett részt, majd Bukarestbe költözve szervezett segélyakciót az üldöztetéseket túlélő zsidóság érdekében. 1946-ban kivándorolt Izraelbe, ahol ismét megindította a magyar nyelvű Új Keletet, amelynek haláláig főszerkesztője lett. 1960. augusztus 28-án hunyt el, az Új Kelet szerkesztőségében.”

Az Új Kelet negyediként említett alapítója ugyancsak különleges egyéniségnek bizonyult. A cionista elmélet Európa több országában a vallásos ortodoxia vehemens ellenállásába ütközött, így különösen figyelemre méltó a kolozsvári ortodox főrabbi, Glasner Mózes magatartása, aki nem csupán támogatta a zsidó nemzeti gondolatot, hanem lelkes cionistaként állt az Új Kelet alapítóinak sorába, mi több, 1923-ban ő maga is Palesztinába alijázott.

Gaal György történész Az erdélyi zsidóság az első világháborút követő időszakban című tanulmányában a következőket jegyzi meg róla: „A kolozsvári ortodox hitközség főabbija, Glasner Mózes a vallásos cionizmus hívéül szegődik, s már 1919 nyarán bejelenti, hogy alijázik. Így fiát, Glasner Akibát választják 1922-től főabbivá. Az ő nevéhez is fűződik a híres kolozsvári zsidó kórház felállítása.” Az Új Kelet 1923. május 4-i száma részletes és meghatározó tudósításban számol be az alijázó Glasner Mózes búcsúztatásáról, „amelyet Kolozsvár nemzeti érzelmi zsidósága tartott ma délután [május 3-án] a Redout nagytermében abból az alkalomból, hogy az erdélyi zsidóság legkimagaslóbb vezére, Glasner Móse főrabbi Erec Jisraelbe költözik. A gyűlést az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség kis intézőbizottsága hívta össze és az összes kolozsvári zsidó testületek, egyesületek és intézmények egy-egy küldöttséggel képviseltették magukat, hogy búcsút mondjanak a távozó mesternek, és a meghatottság szavaival köszönjék meg a tanítást és útmutatást, amelyben Glasner Móse negyvennégy éven át részesítette nemcsak Kolozsvár, de egész Erdély zsidóságát. Délután hat óra volt egybehíva a gyűlés, de már jóval előbb zsúfolásig megtelt a Redout hatalmas terme.” Három nappal később lelkes híveinek tömege kísérte ki a főrabbit és családját a kolozsvári állomásra.



Végezetül ismét a fentebb többször említett Erdélyi Lexikonból idézzük az Új Keletre vonatkozó rövid szócikket, amely mintegy összefoglalja mindazt, amit a lap indulásáról és 1928-ig, a lexikon megjelenéséig tartó időszakról eddig megtudtunk.

„Új Kelet magyarnyelvű zsidó napilap (előbb hetilap) 1918. december 10-én (megjegyzés: a 10-es valószínűleg nyomdahiba) indult Kolozsvárt, cionista célkitűzésekkel, dr. Marton Ernő szerkesztésében. Később nyolcoldalas napilap lett, 1927 december óta 10 oldalas nagy formátumban jelenik meg. Bár speciálisan zsidó érdekeket szolgál, mint hírszolgálati és közéleti orgánium országos jellegű és zsumalisztikailag egyik legjobb lapja Erdélynek. Szerkesztőjén kívül ismertebb munkatársai: Szabó Imre, Giszkalai János, Jámbor Ferenc, Salamon László.”

A lexikon által felsorolt munkatársakat és az Új Kelet többi jeles szerzőjét a következő számban szeretnénk bemutatni. ■

Egy politikai utazás jegyzetei

AZ ALÁBBI ÍRÁS A SZERZŐ MINT A MÓKUS FENN A FÁN CÍMŰ VISSZAEMLEKEZÉSEINEK RÉSZLETE, RÖVIDÍTETT VÁLTOZAT



..... Benedek István Gábor

1.

Úgy adódott, hogy újságíró létemre egyszer diplomáciai futár lettem. Fotós kollégámmal, Radomirral kiküldtek a mongol kommunista párt kongresszusára, és egy levelet kellett eljuttatnom Fontos elvtársnak. A tartalmáról csak nem hivatalosan tudtam valamit, ami most nem érdekes.

Ulánbátorba jóval éjfél után érkeztünk meg, mégis háromtagú fogadóbizottság várt ránk. A központi bizottság egyik munkatársa meg két, oroszul kitűnően beszélő kolléga az Unen című napilaptól. Az újságírók a dzsip platójára tették fel a bőröndjeinket, minket a sofőr mellé ültettek, a kiszorult kolléga meg állva utazott hátul.

Másnap díszebédre került sor a az épület gigantikus földszinti éttermében. A mongol pártélet és a sajtó igen népes csapata jelent meg tiszteletünkre, legalább harmincan. Beszédék, tucatnyi pohárköszöntő, fantasztikus trakta.

A rám bízott levelet rendben átadtuk. Mivel a pártértekezletig volt még két napunk, Radomirral megbeszéltük, hogy az időt újságíróként használjuk ki. A mongolok is így gondolták, és közölték: vadászatra visznek bennünket.

2.

Hajnalban gyors reggeli, aztán irány a dzsip. A mongol kollégák cuccai már hátul voltak, a raktérben. Mint kiderült, a ponyvacsomagban két géppisztoly pihent, nem is kevés lőszerrel.

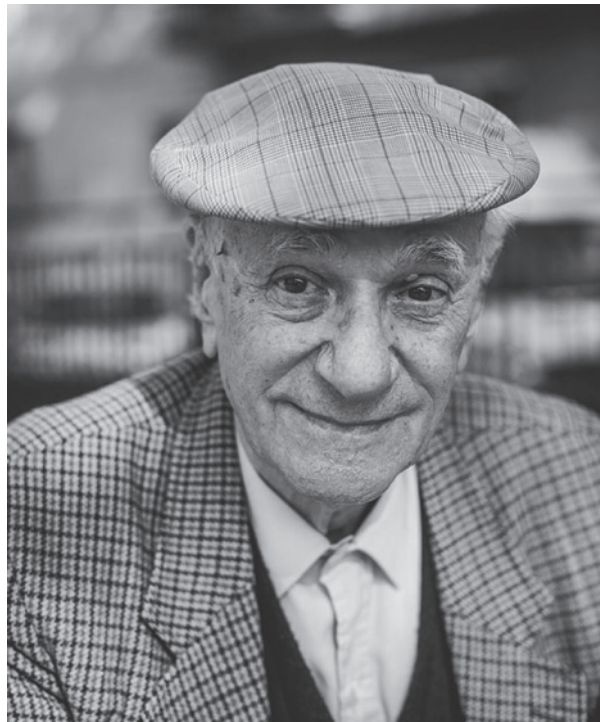
– Ezek vadászati eszközök – mondta az egyik mongol, és nekivágtunk a hosszú útnak. A Góbi-sivatag csak messziről tűnik lapos vidéknek. Középről a táj göröngyös, a hóolvadás után a csontszárazra szikkadt talaj több mint hepehupás; amikor a víz már elfolyt, és a nap főlészárította a földet, a homok valóságos kősziklává változik.

Több mint egy órányi életveszélyes autóút után végre feltűntek a láthatáron az első szarvascsordák. A gyönyörű állatok hatalmas családi rajokban, feszes iramban rohantak valahonnan valahová. Barna-fehér szőrük fénylett az éles napfényben, és akrobatikus ugrándozásuk szabályos ritmusban mutatta fel páratlan energiájukat, életerejüket.

– Még egy kicsit közelebb megyünk – mondta a dzsip platóján a mellettünk álló mongol kolléga, és jelezte, hogy rögtön működésbe hozza a masináját. Vagyis a Kalasnyikovot. Egy dupla hevederrel a karosszéria oldalához erősítette magát. Majd a sorozatra állított géppisztollyal löni kezdett.

Nyilván nem először csinálta, mert a rohanó állatok közül először csak féltucatnyian buktak fel, de aztán továbbiak is. A másik most lassított, visszafordult a meglőtt állatokhoz és megállt. A sebesült vagy elpusztult gidák, villások, gímek ott maradtak a kőszáraz talajon. Ha nem a belső szerveiken találta el őket a lövedék, jajveszékélő, sikoltáshoz hasonló hangokat hallattak. Ahol viszont a lövés nemes szervet ért, az állat vérezve, több-kevesebb idő után kimúlt.

Halottsápadtan, összeszorított fogakkal álltunk Radomirral a platón. A mongol kolléga kilépett a volán mögül, fegyveres társa is a földre ugrott. Lemásztunk a szovjet ipar büszkeségéről, odamentünk a legközelebbi szarvaszetemhez.



KÉP: DRASKOVICS ADÁM/VASÁRNAPI HÍREK

– Dobjuk őket a kocsira – mondta a sofőr. – Mert nekünk azonnal mennünk kell a második körre. Délután ugyanis már nincs vonulás. De mi is váltunk, cserélünk. Én fogok löni, a barátom meg az autót vezeti. Értitek?

– Mi nem megyünk új körre! – közölte oroszul Radomir, a szerb szülők magyar gyermeke. – Ez a kivégzés borzasztó volt.

A két mongol kitartóan engem nézett, mintha döntőbíró lennék. Kevés választott el attól, hogy lehányjam a Góbit. Radomir hirtelen erőt vett magán, és készített néhány felvételt a tetemekről, a még szenvedő állatokról. Amikor ezzel megvolt, a házigazdák – szemmel láthatóan sértődötten – feldobták a meglőtt jószágokat a platóra. Csak a sivatag földje maradt ott, helyenként kissé véresen. Szó nélkül értünk vissza a pártszállóba.

Másnap délelőtt pedig megkezdődött a pártértekezlet. Amíg tanácskoztak, megnéztünk egy jurtanegyedet, egy péküzemet; a fővárosi ócskapiacot sok kacattal, régi pénzermékkal; meglátogattunk egy hatalmas tevéfarmot, aztán találkoztunk két tucat mongol fiatalal, akik Magyarországon tanultak.

Utolsó napunk hajnalán az Unen autót küldött értünk, kivittek az Irkutszkba induló repülőgéphez, amellyel elértük a tomszki, illetve a moszkvai járatot.

4.

Ulánbátorban sokáig álldogáltunk a kifutópályán. Váratlanul betoppant néhány markos katonai rendész és kiharancsolt egy pár utast, majd helyüket magas rangú mongol katonatisztek foglalták el, akik aztán Moszkváig egy mukkot sem szóltak. (Több mint hat óra!)

Moszkvában, a Seremetyjevó reptéren senki nem várt bennünket. (Az akkori magyar külügyi protokoll szerint, ha népszabadságos kolléga érkezett a Szovjetunióba, a követségi sajtóattasénak vagy egy munkatársának illet jelen lennie a repülőtéren.)

Gondoltam: felhívom a követséget. Elvégre én még futár is vagyok, velem el kell számolni. Nagyon sokára vette fel valaki.

– Mi történt, hogy nem jött ki elénk senki? – kérdeztem.

Zavart csend. Aztán: két ember váratlanul megbetegedett, továbbá valami technikai zavar is történt. És így nem akadt senki, akit kimehetett volna a reptérre. Tehát azt kéri: bocsássunk meg. A nagykövet majd ír egy levelet a főszerkesztőnknek, hogy csak fatális összetorlódás állt fenn...

Radomirral úgy döntöttünk, nagyvonalúan megbocsátunk, hiszen lassan indulnunk kellett a budapesti géphez. Ez sem volt a szokásos Aeroflot-járat, ugyanis Moszkvából – Budapest és Dakar érintésével – Sao Pauloig repült. Mellettünk középkorú, rendezett külsejű, értelmes arcú orosz férfi ült, alaposan körülrakva újságokkal.

5.

– Bocsánat – mondtam –, sokszor utaztam már Seremetyjevón át, de ilyen nyugtalannak még sohasem láttam, mint most. Vajon mi az oka?

– Önök most Moszkvában töltötték az idejüket? – kérdezett vissza az útitárs.

– Nem, dehogyis, Ulánbátorban voltunk tíz napig, a pártértekezleten.

– A mai újságokban még biztosan nem talál semmi érdekeset – mondta a férfi. – Talán a holnapiban már inkább. És a pártértekezlet érdekes volt Ulánbátorban?

– Ott most kezdődik a peresztrojka – mondtam. – A glasznoszty meg talán ezután...

– Hát Rust produkciójáról hallottak-e? – faggattott tovább.

– Ki az a Rust? – kérdeztük. – Valami balti politikus?

– Rust német, egészen fiatal civil pilóta. Egy Cessna 72-es kisgépen ma hajnalban, Helsinki felől berepült a Szovjetunió légterébe, majd Észtországon át eljött egészen Moszkváig. És nem lőtt rá senki. Észre sem vették.

Hüledezve hallgatuk útitársunkat, aki hozzátette: ez a Rust háromszor megkerülte a Vörös teret, és landolás után a Kreml fala mellett leparkolt. A vicc, hogy éppen a határőrség napját ünnepelték, a hatalmas tér tömve volt. A belügyesek még látták is a Cessnát, de azt hitték, filmet forgatnak, ezért nem zavarták.

– Amíg maguk Ferihegyre érnek, az események nyilván felgyorsulnak – mondta az útitárs, aki aztán elárulta, hogy ő bizony a Moszkva–Sao Paulo-i járat légi marsallja, azaz a gép, az utasok, a személyzet biztonságára ügyel. Aztán előrement a pilótafülkébe, hátha újabb híreket tud meg, de csalódottan tért vissza.

– Semmi – mondta –, vagy nekem nem akarták megmondani.

Micsoda képtelen történet! Ilyet még kitalálni sem lehet. Ez csak megtörténni tud...

Ferihegyre érve elbúcsúztunk a légi marsalltól, aztán az útlevel-ellenőrzés, a családtagok megölelése után rohantunk az újságoshoz.

Az Esti Hírlap egy szót sem ejtett Rustról, az illegális berepülésről, viszont az első oldalon alul egy közömbös című, egyhasábos MTI-hír tudatta, hogy lesznek „változások a szovjet védelmi minisztériumban”. De hogy mi történt Szokolov védelmi miniszterrel, esetleg másokkal, arról nem tett említést.

Radomirtól azzal váltam el, hogy este feltétlenül meghallgatjuk a lehetséges nyugati rádióadókat, és tájékozódunk arról, vajon miféle történelmi jelentőségű eseményt éltünk át Moszkvában, 1987. május 28-án. ■

Zsidót nevelünk



Az én gyerekemből pedig zsidó lesz, admor, de legalábbis valami fontos rabbi – gondoltam a betérésem előtti napon, én, minden betérők legelszántabbika. Ágyékomból rabbidinasztiák fognak fakadni – folytattam, támogatólag, ahogy a bét dinre vártam a rabbinátuson. Izzadság- és műanyagblúz-szag töltötte be a folyosót, a többi sorstárs az omerszámlálást meg a templomi tized rendszerét magolta. De én máshol jártam.

..... Kristóf Juli ben.

Jedidia, Cefánja – ha fiú.
Hepciba vagy Bruria – ha lány.
Lejjebb én nem adom. Íme, itt jön Juli, akinél zsidóbbat nem látott egész Meá Seárim.

Aztán eltelt egy pár év... szombatok jöttek, ünnepek mentek. A sábeszi vízforraló egy szombat este a hűtő tetején találta magát – és többet nem jött le onnan. Egy pár héten belül a pláta is csatlakozott hozzá. Aztán megtörtént az esküvő – a tervekkel ellentétben nem egy ígéretes tóratudóssal, hanem csak egy olyan mezei hilonival.

Ez jutott, na.

És aztán megszületett a gyermek – de nem lett belőle se Chanania vagy Elimelech – csak egy Jonatán. A mérték kedvéért elékönyörögtem egy Jichákot, hadd magyarázkodjon majd a kupátholimban, hogy elég, ha Jonatánnak hívják.

Az évek múlásával lassan csillapodott a bennem égő zsidó tűz, ami 2010 környékén még mindent kész volt felémészteni – magyar múltat, anya főztjét. Szépen lenyugodott, helyes kis tábornok lett belőle – ezen a ponton már normálisan is nézett ki, nem úgy, mint valami fanatikus gyűjtogató keze munkája.

Jonatán pedig cseperedett. Ünnepekkel, kevés zsinagógával, sok kidussal – de aztán valahogy belopóztak életünkbe egy előző élet maradványtünetei. Túrórudi – ugye. Télapó, persze. Mert csúrhetem-csavarhatom én a hanukkát, drejdelezhetünk napestig – a makkabeusoknak esélyük sincs a jó kis magyar Télapóval szem-

Mert gondoljunk csak bele – az ember gyereke ilyenkor például az ablakba rakja a csizmáját. Az ablakba. A csizmáját. És senki sem kezd el üvöltöni vele, hogy szeded le azt onnan, de azonnal. Aztán lefejszik aludni, és amikor felkel, ott van a kiscsizmában a fél makolet meg a max stock összes műanyagizéje. Csodás, na. Az én kicsi rabbimat anynyira elkapta a télapóhevíület, hogy a tavalyi első mikulásoszás óta ő standard módon az ablakban tárolja a gumicsizmáját – néha ellenőrzi és bejelenti egy hároméves minden magabiztosságával, hogy „holnap havazni fog”. Mi meg bólogatunk, hogy hát ki tudja. Nagy az isten. Bár Givátájimban erre kevés esélyt látunk.

Szóval a zsidóra nevelés elkezdett kicsit akadozni – kicsit meg is ijedtünk, hogy itten a kereszténység magával sodorja Jonatánjichákot –, de nem sokáig. A nyári standard otthoni nyaralás során ellátogattunk Székesfehérvárra, ahol a csinos belvárosban sétálva Jonatán egyszer csak megtorpant és közölte, hogy ő nem megy tovább. Kémleltünk előre, néztük, mi ijesztette meg a leszármazottat – sehol semmi, csak egy rendes főtér, városalakók. Átlagos nyári nap.

– Miért nem akarsz arra menni, Jonatán? – érdeklődtünk.

– Az a bácsi haragszik.

– Kire haragszik, szíved?

– Rám – mondja, és legörbül a szája.

– De hol van a bácsi? – kérdezi férjem, keblében horgadozik a protektív atyai hevület.

– Ott, a falon – mutat a sárga templomfalra a gyermek.



GRAFIKA: SALAMON SÁRA

És valóban. Ott egy... bácsi. Ott lóg. A keresztén. És... hát – hogy haragudott-e vagy éppen csak haldoklott, azt abból a szögből tényleg nehéz volt megállapítani. Férjemmel egyszerre kezdtük el magyarázni, hogy nem haragszik – ez inkább ilyen komplikált helyzet, és hogy ez az épület igazából az ő háza, ott lakik, nem bánt.

Na, ezzel el is intéztük, hogy Jonatán egy templomot se legyen hajlandó meglátogatni az út fennmaradó része során. Talán még nem késő, talán még bele tudjuk traumatizálni egy haszid udvarba, szólalt meg egy belső hang. Báj-báj Télapó, tette hozzá kajánul.

Mire pedig visszaértünk Izraelbe, adigra meg már itt voltak a chágimok, a küszöbön állt a szukkot, ami akár fel is vehetné a versenyt a piros ruhás jóreggel – mert ugye van benne sátor,

meg sátordiszítés, esetleg még sátorban alvás is lehet belőle, ha apát éppen jókedvében éri az ünnep.

Szóval elkezdtünk megújult zsidó identitásunk és a gán irija öröme visszatérni a zsidó kalendáriumhoz, filctollakat vettünk a sátordiszítéshez, megbeszéltük, hogy az ikeás gyerek-székek is leköltöznek majd a mi ünnepi sátrunkba.

– És Jonatán, figyelj csak... te kit hívsz majd meg a szukába? – kérdeztük meg tőle egy szeptemberi délutánon, mentálhigiénés díszrajzolás közben.

A válaszon pedig szinte gondolkodnia se kellett a mi kis zsidónknak:

– Bob mestert, Tüzoltó Samet... és a Télapót. ■

Az írás eredetileg az Izraelinfo oldalán jelent meg

Magyar napok

ימי הונגריה בתל-אביב
10:00, 26.10 | 18:00, 25.10

התחנה
מוסיקה
פולקלור
ספורט
הכניסה חופשית

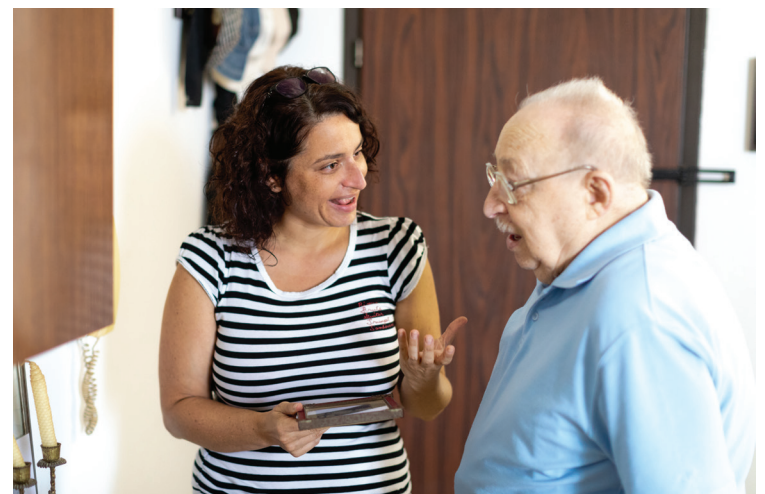
<p>október 25.</p> <p>18.00 Magyar Napok – kapunyitás magyaros ételpultok, kulináris programok</p> <p>19.00 Megnyitóbeszéd</p> <p>19.30–21.30 Zenés, kulturális programok (Debreceni Népi Együttes, Besh o droM)</p>	<p>október 26.</p> <p>10.00 Magyar Napok – kapunyitás magyaros ételpultok</p> <p>10.00–12.00 Sportprogramok (Teqball) Fizibusz-bemutató</p> <p>12.00–18.00 Zenés, kulturális programok (Papp Monica-Szita Csaba, Gyárfás István, Debreceni Népi Együttes, Besh o droM)</p>
---	---

עיד ללא הפסקה

Fuchs Ávrám: Én voltam az Új Keletben Mister Izrael



– árulta el lapunk egykori szerzője, aki 60 éven keresztül dolgozott rendületlenül az Új Kelet szerkesztőségében. A 95 éves Ávrámmal haderai otthonában beszélgettünk, és velünk volt egykori kolléganője, lapunk jelenleg is aktív szerzője, Egervári Vera.



Rubin Vera gépirónő, Dan Ofry, Fuchs Ávrám, Pataki László zenekritikus



Barkai Zeév, Arad Gideon, Fuchs Ávrám

•••• Vadász Éva ••••

Ha Fuchs Ávrámról van szó, két dolog kerül rendszerint említésre. A budapesti szleng és hogy egy újságírónak nem kell feltétlenül jól látnia.

Debreceni születésű vagyok, de ott csak megszülettem. A budapestiség onnan jön, hogy ott, jobban mondva Kispesten nőtem fel. A háború előtt a cionista mozgalom aktív tagjaként, a háborúban partizánként tevékenykedtem. Palesztinába jöttem, hogy agronómusként értékesítem a tudásomat, és hogy legyen parnaszám. A Hagana tagja lettem. Két nappal az államalapítás előtt, '48. május 12-én gránát robbant a szemem előtt. Megsebesültem a fejem, az agyam, a fülem, a szemem széttroncsolódott. A feleségem hét hónapos várandós volt a lányommal, és muszáj volt látnom a lányomat. De a szememben az összes véredény elszakadt, kicsi volt a sansz, hogy összeforrjon. A szemem azóta sem áll jól, de megműtöttek és élek. Aztán pardszekben, a narancsosokban kapáltam, de én fúrtam az első kutat is a Negevben. Szóval nem volt unalmas az életem.

60 évig írt az Új Keletnek. Szinte az egész életét a lapnak szentelte. Mikor és hogyan került a laphoz?

Hosszú évekig nem tudtam, hogy van magyar sajtó az Országban. Teljesen izraeli vagyok. '53-'54 körül irkát venni mentem a kislányomnak, és a könyvesboltban láttam az idegen nyelvű újságokat, hát vettem egy Új Keletet. Csupa magyar dolog volt benne, semmi izraeli. Auschwitz után voltunk, ne felejtjük el! Akkor nem csorgott a parnasza a fáról. A feleségem azt kérdezte, miért nem írsz nekik, hát te tudsz írni! Arra alapozta ezt a feltevését, hogy benne voltam a MIKÉFE (Magyar–Izraeli Kézműves és Földművelési Egyesület) faliújságjának a stábjában. Ennek ellenére halvány fogalmam nem volt arról, mi az, hogy újság. Egy nap értesítettek arról, hogy a hadirokkantoknak kitüntetés adnak. Mint civil sebesültem meg, még nem volt Medinát Jiszrael, de amikor már megalakult az állam és volt már hadsereg, besoroztak és azonnal leszereltek, vagyis kirúgtak, de így lett katonai számom. Elmentem az eseményre, írtam róla egy riportot, amit elküldtem

az Új Kelet szerkesztőségének. Azután mindennap rohantam a könyvkereskedőhöz, aki megengedte, hogy belelapozzak az újságba, mert pénzem az nem volt, hogy megvegyem. Már le is mondtam arról, hogy megjelenik, amikor levelet kaptam, hogy jelentkezzen az Új Keletnél. Marton Ernő aláírásával! Sőt: meg is jelentette az írásomat. Mint a pokolgép, úgy robbant be a cikkem. Addig az Új Keletben nem volt ilyesmi, ugye, izraeli riport. Elmentem Martonhoz, aki azt mondta: Nem tudom, mit csináljak magával. Tud héberül? Mert nálunk csak az dolgozhat, aki tud héberül. – Hát én pont tudtam. Felvett.

Hogyan teltek a szerkesztőségi mindennapok?

Az elején éjszaka dolgoztam, fordítást végeztem. 1954-ben már az Újságíró Szövetség jelöltje voltam, ahova '55-ben felvettek. '56 után indult be igazán az Új Kelet. Addig nehezen fizettek, de akkor valahogy lett egy kis pénz. Aztán hosszú évekig útleírásokat írtam. A Távol-Keleten kívül az egész világot bejártam az Új Kelet jóvoltából.

Később sem volt konkurencia, mert izraeli vonatkozású

rovatokat csináltam. Színház, gazdaság, politika stb. Még bélyeggyűjtők rovatát is írtam. Az új olék nem tudták, mit kezdjenek magukkal az új hazájukban, és megbecsülték az itteni programokról szóló írásokat, a tudósításokat, a híreket, riportokat. Én voltam az Új Keletben Mister Izrael. Lengyel és román újságokban is megjelentek a cikkeim fordításai. Jóval később, amikor már külső munkatársként dolgoztam, minden pénteken kaptam egy egész oldalt. Egy százast fizetett az Új Kelet ezért, persze a Tomi (Tomi Lapid) és a Kishon (Efráim Kishon) morgott, hogy ők csak nyolcvanat kaptak.

Sajtószabadság volt?

Független napilap volt az Új Kelet. Mindent le lehetett írni. Teljesen szabad lap volt. (E. V. megjegyezte: Később, amikor én a laphoz kerültem és Sábttáj Himmelfarb kezében összpontosultak az idegen nyelvű lapok, már csak az „időjárásról független” volt az újság. Ugyanis a Mápáj természetesen baloldali nézeteknek adott főleg hangot...)

Az újságírói karrierje csúcán könyveket is írt. De amikor dolgozik, hogyan ír?

Újságíróként kézzel írtam, csak néha diktáltam telefonon, mert az pénzbe került... Hét könyvem jelent meg: útleírások, novellás kötetek. A könyv olyan, mint egy gyerek. Ahogy megszületik, elindul a saját útján, és gondoskodni kell róla, hogy a papája és a mamája ne legyen hülye. Ezért a Vera (Egervári Vera) az én örökös szerkesztőm, mert ő tudja, hogyan kell sajtó alá rendezni az írásokat.

Úgy kezdődött, hogy Schön Dezső vett egy újságengedélyt, és az Új Kelet nevet választotta neki. Aztán megérkeztek a Marton Ernőék Kolozsvárról, és hozták magukkal az ottani Új Keletet, de a Belügyminisztériumban azt mondták nekik, hogy két azonos nevű újság nem lehet. Schönnek volt engedélye, viszont nem volt pénze,

A Martonról beszéltem az előbb. Kasztnnerrel egyik nap elcseréltük egymással a műszakot. Aznap lötték le őt a háza előtt. A későbbi főszerkesztő, Dan Ofry – akkoriban éjjeli szerkesztő – nagyon korrekt munkatárs volt. Soha nem beszélt mások ellen. Dani kimondott gentleman volt. Lampeltől, amikor húszévesen beállt az Új



A szerkesztőség tagjai: Arad Gideon, Salamon Mihály, a Cionista Szövetség elnöke, Benedek Pál, Barzilay. A páncélszekrény előtt áll Fuchs, Marton Gizella, dr. Horowitz Tivadar (Horóka, a kritikus), Schön Dezső, Zoltán Dezső, háttal Dan Ofry



FOTÓK: SALAMON SÁRA



„A Fuchsz” telefonál



Az Új Kelet 50 éves bankettje, Beit Sokolov, Tel-Aviv



Fuchs Ávrám, az Új Kelet turistarovatának tudósítója, hajóúton Olaszországban. Fuchs mellett felesége, Lea, jobb oldalon a Davar tudósítója, oldalán a felesége

Igaz a pletyka, hogy az Új Kelet alijája körül komoly balagan volt? Mint amikor a mi önkéntes szerkesztőségünk átvette a lap tulajdonjogát az előző tulajtól? (Az akkori káosz megoldódott, most viszont mi nyomtatott lapot készítünk, de vele párhuzamosan működik egy hasonló nevű honlap az interneten.)

Martonéknak meg volt pénzük, így aztán megegyeztek. Schön 25 százalékot kapott, és ő lett a felelős szerkesztő. Ráadásul Marton Ernő hatalmas fényképe lógott a szobája falán.

Említette Kishont és Lapidot, de az összes nagy névvel együtt dolgozott, Marton Ernőtől Kasztnner Rezsőn keresztül Dan Ofryig.

Kelethez dolgozni, megkérdeztem: Mit csinálsz, Tomi? A jogi fakultánson vagyok sztudent – mondta –, és kell a pénz. Két hónap múlva már a Maarivban dolgozott személyi titkárként, később meg elküldték onnan Londonba, vagy négy évre. Aztán politizálni kezdett, úgy lett a Rádió és Televízió igazgatója. Mondhatom, hogy jobbol-

dali volt. Tomi Lapid helyettes miniszterelnök lett. A Kis hon külső munkatárs volt. Aztán ott volt a szeniális képességű Benedek Pali. Neki azt mondta Dan Ofry: Pali, eridj, csinálj egy riportot! Erre kiugrott a szomszédba, ahol vagy épp felrobant egy bomba, vagy valami más történt, és komplett sztorigal jött vissza. Mindig jó helyen



Gépirónóval a 60-as évek elején

Együtt tanulnak zsidó és arab gyerekek

Amikor elolvastam az alábbi történetet és láttam a hozzá fűződő felvételeket, arra gondoltam, milliószámra kellene röpcédulákat sokszorosítani a tényekről, teleszórni velük a világ városainak, falvainak utcáit, hogy mindenütt tudomást szerezzenek az emberek, mi a valóság Izraelben az óvodás és iskolás korú arab gyermekek tanulási lehetőségeiről... Hogy világossá váljék: ebben a gyermek-kultuszos izraeli társadalomban szeretettel vesznek körül minden gyermeket, származásra, vallásra való tekintet nélkül, amennyiben a családjuk igényt tart erre. A róluk készült felvételeken tudásvágytól tágra nyílt tekintetű zsidó és arab gyermekek ülnek egymás mellett, előttük tankönyvek, füzetek.



Róna Éva

Az iskolahálózat körül keringő gondolataim kíváncsivá tettek, mit lehet még tudni róluk. A következő örömteli adatokat ismertem meg.

1979-ben vált valóra a tanügyi szakemberek által tervezett nagyszabású újítás: a zsidó és arab gyermekek közös óvodája, az iskolás korú zsidó és arab gyermekek számára pedig a közös tanteremben folyó tanulás. Az ország néhány városában sikeresen működnek ilyen oktatási intézmények, egyik iskolatípus elnevezése „Kéz a kézben” (Hand in Hand), a másiké „Iskola a békéért”.

A tervet elsőként a Tel Aviv és Jeruzsálem közötti úton található Neve Salom (Wahat-al Szalam) nevű, egyes lakosságú településen ültették át a gyakorlatba. Az ottani zsidó és arab családok békésen élnek egymással. Érthető, hogy gyermekeiket közös óvodába, majd közös iskolába járatják. Az említett két iskolának – a 2017-es felmérés szerint – több mint 1000 tanulója van. Az intézményt létrehozó oktatási szakemberek célja az

volt, hogy megismertessék a zsidó és arab gyerekekkel egymás kultúráját, fenntartsák a nemzeti értékeiket, a tanulók kölcsönös megértéssel, tisztelettel viszonyuljanak egymáshoz, barátságok jöjjenek létre közöttük.

További cél, hogy bebizonyítsák a közös tanulás működőképességét a más-más nézőpontú gyermekek körében. Minden osztályban fele-fele arányban vannak zsidó és arab tanulók. Minden osztálynak két tanára van – egy zsidó, egy arab –, mindkettő a saját anyanyelvén oktat, hogy a tanulók folyékonyan beszéljék mindkét nyelvet. A kulturális, vallási és történelmi nézőpontok különbségeit megbeszélik, sőt megélik, ugyanis a valásnak megfelelően megtartják mind a zsidó, mind a keresztény és muzulmán ünnepeket. A kétnyelvű integrált iskolák igyekeznek megoldást nyújtani ezekre a problémákra.

Az iskolák programját zsidó és arab oktatási szakemberek irányítják. A speciálisan képzett előadók járatosak az esetleg előforduló szociális és magatartási konfliktusok kezelésében. Az iskolák vezetőségei kutatóközpontot is létrehozta, amely figyelemmel kíséri az isko-

lák oktató–nevelő programjait. Az iskolák érvényesítik mindazokat az irányelveket, amelyekre az egész közösség épült. Az izraeli és arab területekről érkező fiatalok és felnőttek számára tanfolyamokat, szemináriumokat is rendeznek, és azt tervezik, hogy hamarosan diplomát nyújtó képzések indítására is sor kerül.

A „Kéz a kézben” nevű, jeruzsálemi iskoláról 2006-ban nagy sikerű, 57 perces izraeli dokumentumfilm készült Híd a vádi fölött címmel.

Fontos kihangsúlyozni, hogy valóra váltják az iskolák megalakulásakor kitűzött célokat, nevezetesen azt, hogy a zsidó és arab gyerekek közös tanulását a humánus, az egyenlőségre törekvő igazságos társadalom eszménye táplálja.

A két oktatási intézmény – a „Kéz a kézben” és az „Iskola a békéért” – teljesítményét izraeli és nemzetközi elismerések igazolják vissza. Hazai viszonylatban pedig tekintélyes díjakkal, kitüntetésekkel jutalmazták őket.

Az iskolák speciális módszereit ismertető publikációk héber, arab és angol nyelven az interneten érhetők el. ■

A kommunizmusból vissza a kapitalizmusba

A kommunizmus szép ideája (és csak az ideáról beszélélek) csupán egyetlen országban tudott megvalósulni, Izrael földjén. De mit jelent az a megálmodott „igazi kommunizmus”?

Arje Singer

A világ legelső kibucának Dgania a neve, 1909-ben alakult és még ma is létezik. A kibucokban gyakorlattá vált a kommunizmus alapelve: mindenki képességei szerint dolgozik, mindenki szükségletei szerint részesül a javakból. Nem létezett magántulajdon, a tagoknak nem volt személyes vagyona, pénzt a kibucban belül nem használtak. Az egyetlen különbséget az idő határozta meg: mennyi ideje élt a tag a kibucban. Aki az elsők között érkezett, jobb lakáshoz juthatott, a bútorokat, televíziókat is eszerint osztották el.

A házak, bútorok, (munka)ruhák közösek voltak. A tagok hetente egyszer beadták a közös mosókonyhába piszkos ruhájukat, és pár napra rá tisztán, kivasalva kapták vissza.

Az étkezések – a kibuc tagjai reggelit, ebédet és vacsorát kaptak – a közös étteremben zajlottak. Mindenki azonos ételt kapott, illetve aki húst nem evett, kapott helyette zöldséget vagy halat. A betegek vagy diétázók az orvos utasítása szerint étkeztek. Ha valaki orvoshoz utazott a városba, kapott útiköltséget, busz-

jegyre és hogy meg is ebédelhessen. Ha ebből maradt valami, visszaadta a pénztárnoknak.

A munkabeosztás sem változtatott az egyenlősdin. Ha valaki egy mezőgazdasági ágazatot vezetett húsz emberrel, ugyanazt kapta, mint a hozzá beosztott munkások. A mérnök vagy orvos sem élvezett több előnyt, mint aki a közös zuhanyozót tisztította. Mindez változatlan maradt a múlt század hetvenes éveitől.

A gyerekek lényegében születésüktől kezdve a közös gyerekházban nevelkedtek, és naponta csak két órát töltöttek a szüleikkel, amikor azok már befejezték a munkát. Ebben a kissé kaszányaszerű rendben az első változás akkor állt be, amikor a gyerekek és szülők egy lakásban kezdtek aludni. Ezután megjelentek a pénzhelyettesítő eszközök: kártyákat osztottak ki, amit a közös étteremben használtak. Később hasonló utalványokkal kellett kifizetni a ruhát, a cipőt, az élelmiszert.

A nyolcvanas évek végén Európa keleti felét meg rázta az „álkommunizmus” összeomlása, megszűnt a Szovjetunió, és a többi szocialista ország is kibújt a sosem működő egyenlősdi álcája alól. Magyarország is részese volt a változásoknak. A földet (különféle módokon) visszakapták a parasztok, a gyárakat és üzemeket elárverezték, és újra kicsírázott, néhol gyorsan kizöldült a kapitalizmus.

És Izraelben? A kibuc tagjai nyugdíjat kaptak az államtól, ha valaki örökölt, a pénzt nem kellett beszo-

gáltatni a pénztárnak (vagyis az államnak), viszont fizetni kellett a villanyért, a vízért, a kerti munkáért és általában mindenféle szolgáltatásért.

Felmerül a kérdés, jobb-e így? Mindenki máshogy látja ezt, mindenesetre úgy tűnik, valami visszatért a normális kerékvágásba. A munkának értéke van, a megtermelt javaknak értéke van, logikus tehát, hogy fizetni kell mindenért: munkáért, cipőért, ruháért, lakásért. Hogy boldogok-e a volt kommunatagok? Van, aki visszasírja, hogy akkor nem volt gondja lakásra, ruhára. Mások szép tőkét halmoztak fel, és élnek, mint Marci Hevesen.

Egy biztos, ma a világon csak az észak-koreai diktatúra nevezi magát „kommunista rendszernek” – amit azonban éhínséggel és terrorral tart fenn. Kína pedig különleges világhatalommá nőtt, ahol a gazdaság nincs teljes mértékben az állam kezében. A kommunista címke mögött azonban milliomosok is élnek. Saját gyáraik vannak, gyönyörű palotákban laknak, és szabadon utazhatnak a kapitalista világban, hogy eladják termékeiket.

Hasonlóan kétarcú a helyzet jelenleg az izraeli kibucokban is.

Azt persze még nem tudjuk, a következő generáció milyen körülmények között fog élni, dolgozni. De minden arra mutat, a fejlődés útja afelé vezet, hogy a kapitalizmus teljesen visszaveszi a világgazdaság irányítását. ■

Az állam és a polgár

Nem tudom, hogy e pillanatban milyen a rendszer Izraelben, én csak azokról az időkről tudok írni, amelyeket megtapasztaltam. Egy biztos, és ez szinte az egész világon igaz: az állam a legnagyobb rabló. Olyan törvényeket hoz, amelyekkel minden alkalommal meg tudja sarcolni a polgárt, legyen az adó vagy más.

..... **Avi Ben Giora**

lyenkor az egyszeri polgár – aki úgy érzi, nincs az teljesen rendjén, hogy neki ennyit kell fizetnie – lázadózni kezd. Vagy nem fizet, ami elég gyakori, vagy letagad, meghamisít adatokat, és kevesebbet fizet be, mint amennyit kellene. Az államnak az adó nélkülözhetetlen bevételi forrás. A kiadásai túlnyomórészt ezekből fedezi.

Csak hogy az állam polgárában óhatatlanul él a gyanú (manapság ez gyakori), miért kell neki ennyit fizetnie, és másoknak miért csak amennyit. Nem vagyunk egyformák, persze, ez nyilvánvaló (mennyire unalmas is lenne az élet, ha egyformák lennénk), de a polgárt az foglalkoztatja leginkább, hogy az államapparátusban dolgozók miért adóznak kevesebbet, mint ő? Ez nemcsak Izraelben van így, hanem az egész világon. Még az USA-ban is az a legnagyobb bűn, ha valakit azon kapnak rajta, hogy adót csal. De megüszni még az állami gépezet alkalmazottja sem mindig képes, ha sikerül rábizonyítani.

Volt egy időszak Begin érájában, amikor, ha valaki el akarta hagyni az országot, akár családlátogatás céljából, akár más okból, „utazási adót” kellett befizetnie. Az összeg mindig változott, hol száz dollár, hol csak ötven. Mikor számon kérték a képviselőt, vajon mi féle adó ez, arra hivatkoztak, üres az államkassza, és pénzre van szükség.

Valóban, a libanoni háború rengeteg pénzt emésztett fel, és bármennyire hihetetlen, de az államkasszában nem volt annyi pénz, hogy a légierő gépeit szükség esetén feltankolják, hogy bevetésre indulhassanak.

A polgár nagy nehezen tudomásul vette, egészen addig, amíg ki nem derült, hogy miközben ő minden utazásakor letette a pénzeket, addig a kormánytagok adómentesen repkedtek. Ez az adónem nagyon so-

káig érvényben volt, csak Rabin szüntette meg rövid miniszterelnöksége alatt.

Álljon azért itt egy példa, hogy annak idején mennyire vették komolyan az egyenlő adózás elvét. Rabin egy darabig Washingtonban tevékenykedett Izrael nagykövetségént. Felesége, Lea Rabin is vele volt, de hogy ne csupán reprezentáljon, elment tanárnőként dolgozni. A jövedelmét amerikai bankban tartotta. Mikor a mandátum lejártá után visszatért, Lea Rabin az USA-ban szerzett jövedelem után nem adózott le.

Az ellenzék persze kihasználta a ziccet, és a Rabin házaspárt folyamatosan támadta ezért. Rabin végül beadta a lemondását, elismerve, hogy hibát követtek el.

Miért írtam ezt le itt? Csupán hogy az olvasónak legyen némi képe arról, hogy mi volt a helyzet harmincegynéhány éve, és mi van most. Lassan negyven éve (némi szünettel), hogy a Likud kormányoz. A mostani miniszterelnök, Benjamin Netanjahu ellen eddig legalább négyszer folyt rendőrségi vizsgálat. Eredmény: szinte semmi. Sőt! Volt képe azt mondani, dacára a sok bizonyítéknak, hogy hagyják már abba az ellene és felesége ellen folytatott „boszorkányüldözést”.

A feleség viselt dolgait a maga idején alaposan megcsócsálta a sajtó (üvegbetétek elsikkasztása és más furcsaságok a miniszterelnöki rezidencián), és komoly büntetést kellett fizetnie annak a dolgozónak, aki kitergette a szennyest a sajtónak. Persze nem Sára asszony fizette ki az egészet, hanem az átlagpolgár.

A kedves olvasó ne higgye, hogy valami felbérelt szócső vagyok, akit az ellenzéki pártok fizetnek. Bármennyire hihetetlen, nem pénzért írok. Csupán fel szeretném nyitni néhány olvasó becsukott szemét. Bizony már réges-rég megszűntették azt, ami Izraelt megkülönböztette más államoktól. Régen alig volt

különbség az állami apparátus és az egyszeri polgár adóztatása között. Nem pusztá elpuffogatott frázis volt az egyforma közteherviselés. Mindenki szemben ugyanakkora adószázalékokat alkalmaztak. Nem úgy, mint manapság.

A másik példám sokkal szembeütőbb, és nagyon is az állampolgár húsába vág. Régen nem volt ilyen nagy a szegénység. Könnyű arra hivatkozni, hogy lelassult a gazdaság, és rettenetesen magasak a hadügyi kiadások. De én úgy tudom, régen is a fellegekben járt a védelmi minisztérium éves kiadása, mégsem ment a polgár rovására. Megérezte persze a saját zsebén szinte mindenki, de az állam által kifizetett ún. „drágasági pótlék” valahogy kompenzálta a többletkiadásokat. Ismeretlen fogalom volt a hajléktalanság. Mindenki tudott lakni valahol, ha nem saját, akkor bérlakásban, és valahogyan még a havi rezsijét is bírta fizetni. Igaz, ezt az állam támogatta is.

Ma viszont elég sok a hajléktalan, és nemcsak felnőttek szegénység létezik, hanem gyermekszegénység is. Nem ritka az olyan gyerek, aki éhesen megy az iskolába, és csupán csak azt eszi, amit ott kap. Már ha kap, mert iskolai étkeztetés sincs mindenütt.

Ugyan hová jutottunk? Ben Gurion nem ezt akarta, és azok sem, akik a fiatal ország építésén, gyarapításán dolgoztak. Nem kellene nagyon sok mindenen változtatni? Nem kellene megváltoztatni az állam és a polgár viszonyát, és visszavinni a dolgokat abba a kerékvágásba, amelyben valamikor régen jártunk?

Az akarat, gondolom, sokakban megvan, csupán a megvalósulás késik. Tenni is kell persze érte. De nem lenne szabad, hogy az a bizonyos izraeli demokrácia, ami – még ha csak nyomokban is, de – létezik, ekkora csorbát szenvedjen. Bizom benne, hogy hamarosan újra helyreáll a valamikori egyensúlyi állapot, ami az országot jellemezte. És olyannyira helyreáll, hogy az példaértékű lehet más országok számára is. ■

Keserű hírek édesszájúaknak

MÁRMINT A MESTERSÉGES ÉDESÍTŐSZEREK FOGYASZTÓINAK



Az E. coli baktérium a normál bélflóra tagja, és fontos védő szerepe van a kórokozó baktériumok megtelepedésének megakadályozásában. Azonban ez a mindenhol megtalálható baktérium mérgezővé válik, ha mesterséges édesítőszerrel kerül kölcsönhatásba.

A Negevi Ben Gurion Egyetem (BGU) és a szingapúri Nanyang Műszaki Egyetem kutatóinak közös tanulmánya szerint az amerikai gyógyszer-ellenőrzési hivatal (FDA) által engedélyezett mesterséges édesítőszer mérgezőek az emésztőrendszeri

mikroorganizmusok számára – írja a Molecules című szakfolyóiratban megjelent cikk.

A tanulmány hat mesterséges édesítőszer (aszpartám, szukralóz, szacharin, neotám, advantám és aceszulfám kálium-k) mérgező hatását értékelte 10 táplálékkiegészítőben, amelyeket velük édesítettek. Az olyan bélflóra-baktérium, mint például az E. coli, mérgezővé vált, amikor kölcsönhatásba került akár 1 mg/ml mesterséges édesítőszerrel.

„E. coli baktériumokat biolumineszcenssé módosítottunk, ezek fényt bocsátanak ki, amikor mérgező anyagot észlelnek, ezáltal a komplex élő szervezetet reprezentáló, érzékelő modellként működnek. A kísérletek eredménye újabb bizonyíték arra, hogy a mesterséges édesítőszer fogyasztása hátrányosan befolyásolja a bélflóra tevékenységét, ez pedig pedig számos egészségügyi problémát okozhat” –

mondta Ariel Kushmaro professzor, a negevi Nemzeti Biotechnológiai Intézet munkatársa.

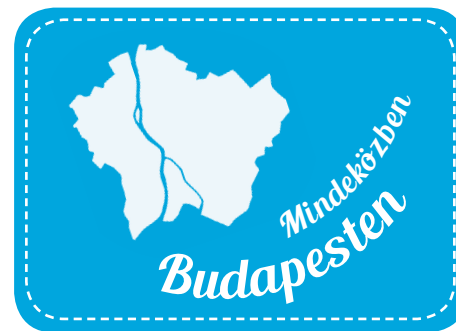
A mesterséges édesítőszeret rendkívül gyakran használják az élelmiszerekben és az italokban. Számítalan olyan termékhez is adják őket, amelyeken nem szerepel a „diétás” vagy „alacsony kalóriatartalmú” felirat.

„Nagyon sokan anélkül nyelik be ezeket, hogy ennek tudatában lennének. A tanulmány következtetései segíthetnek a mesterséges édesítőszer relatív toxicitásának (a viszonylagos károsító hatás) megértésében, és abban, hogy megismerjük a bélflóra, illetve a környezetre gyakorolt negatív hatásait. Elképzelhető továbbá, hogy a vizsgált biolumineszcens (fénykibocsátó) baktériumtörzs használható lesz a mesterséges édesítőszer kimutatására a környezetben” – fűzte hozzá Kushmaro professzor. ■

Keresztények kontra zsidók

TANULNI ATTÓL LEHET, AKIVEL NEM ÉRTÜNK EGYET

A kereszténység komoly hatást gyakorolt a zsidóságra, és ez a múltban sem feltétlenül jelentett elnyomást. A Talmud nem csak nőknek legutóbbi előadásán Balázs Gábor eszmetörténész beszélt a zsidó és keresztény hagyományok közötti kölcsönhatásokról.



rült élni, így a zsidók nem tudtak közös áldozatot bemutatni, a Szentély lerombolása után pedig az Izraelben élők sem áldozhattak. A másik fontos tényező a kereszténység megjelenése volt. A keresztények kezdetben egyike voltak a számos, a Második Szentély korában létező zsidó szektának, és az önálló közösségi identitásuk meghatározásának fontos eleme volt, hogy megünnepeljék a szentlélek kiterjedését Jézus tanítványaira – mai néven a pünkösdöt. Ez bizonyos szempontból a keresztény egyház születése, épp ezért nem meglepő, hogy a Tóra történeteivel nevelkedett szerzők az Apostolok cselekedeteiben úgy írják le a történeteket, hogy az sok párhuzamot mutasson a Mózes második könyvében megörökített Szináj-hegyi Tóraadással. Az isteni kinyilatkoztatás célja mindkét alkalommal a szövetségekötés volt az erre kiválasztott közösséggel. Az, hogy sávuot ünnepe átalakult a szövetségekötés minden évben ismétlődő megünneplésévé, valószínűleg annak hatására is történt, hogy az önmagát egyre inkább önálló egyházként meghatározó kereszténység nagy jelentőséget tulajdonított a saját szövetségekötése évfordulójának a keresztény sávuotkor, azaz pünkösd ünnepén. E két ünnep összehasonlítása jó példa a vallások közti kölcsönhatásra.

A korábban sokszor ellenséges hangnemű hitvita napjainkra vallásközti párbeszéddé szelődött. Olyan párbeszéddé, amely nem pusztán udvarias csevegés, hanem egymás vallásának kritikus megtagyargalása. Ez minden vallás számára érték, hiszen a legtöbbet sokszor abból lehet tanulni, ha olyannal beszélgetünk, akivel alapvetően mást gondolunk a világról. ■



reszténység „kényszerítette rá” a zsidóságot a hitvitákra a felvilágosodás kora előtt, ám a legújabb kutatások szerint ez nem minden esetben volt így. Az első zsidó kritikák a kereszténységgel szemben például az iszlám uralta területen születtek, ahol a zsidókon egyáltalán nem volt keresztény térítési nyomás. Az persze igaz, hogy a keresztény országokban egyes időszakokban a politikai nyomás kényszerítette vitára a zsidókat, másfelől az is igaz, hogy a zsidó teológia ugyanolyan támadó és kritikus tudott lenni a kereszténységgel szemben, mint az a zsidósággal. A zsidó vallás sokszor más vallásokkal szembeni feltételezett toleranciája fogalmi képtelenség, hiszen „toleráns csak az tud lenni, akinek hatalma van: a zsidóknak az elmúlt két évezredben nem volt politikai hatalma, így toleránsak sem lehettek más vallásokkal” – tette hozzá Balázs.

•••• Keller-Alánt Ákos ••••

Noha ma már a vallások közötti konstruktív párbeszéd majdnem természetesnek számít, ez viszonylag friss fejlemény. Korábban a különböző vallások képviselői minimum gyanakvóan tekintettek egymásra. Sőt: az alapvető hozzáállás az volt, hogy a más vallása rossz: a keresztény, zsidó és muzulmán teológusok gyakran kifejezetten keményen kritizálták a rivális vallásokat – kezdte előadását Balázs Gábor. – A vallások közti közeledés a felvilágosodással kezdődött meg, ekkor kezdtek a teológusok tudományos szempontból is érdeklődni más vallások iránt, és nem pusztán a hitvita kedvéért. Korábban úgy tartották, hogy a ke-

A hitviták oka alapvetően az volt, hogy a két vallás teológiai szempontból – a sok hasonlóság ellenére – nem fér össze. A racionalista zsidó egyistenhitbe például nem fér bele a kereszténység szentháromságtana, ahogyan az sem, hogy Isten testet ölthet egy emberben. Maga az Újszövetség fogalma is elfogadhatatlan a zsidó teológia szempontjából, hiszen Isten Izrael népével kötött szövetséget, ez „a” szövetség, az Ó- és Újszövetség közötti megkülönböztetés tehát zsidó szempontból értelmezhetetlen.

Noha a vallások közötti párbeszéd legtöbbször vallási szövegekben öltött testet, de akad arra is példa, hogy zsidó

szokások keresztény hatásra alakultak át. A legismertebb talán az eredetileg kevésbé fontos hanuka ünnepe, ami a karácsonynak köszönhetően „futott be nagy karriert”. Érdekes azonban a sávuot zárandokünnepének „fejlődéstörténete” is. A sávuot eredetileg mezőgazdasági aratóünnep volt, és fokozatosan alakult át a Tóraadás ünnepévé. A Tórában nem szerepel a parancs, hogy évente meg kellene ünnepelni az Isten és Izrael népe között kötött szövetséget, az ünnep jelentése tehát később változott meg.

A sávuot átalakulásában több tényező is szerepet játszott. A zsidóság jelentős része Izraelen kívül kénysze-



KÉPEK: LEO PINTÉR

Kém? Dervis? Habókos professzor?



Török dervis vagy angol kém? Budapesti akadémikus vagy világotutató felfedező? A török szultán barátja vagy a Times rendszeres szerzője? Mind együtt.

..... Krasznai Éva

Vámbéry Ármin 1832-ben ortodox zsidó közösségben született az egykori Pozsony vármegye Szentgyörgy nevű településén. Nyolc-éves koráig a Talmudot és a héber nyelvet Wamberger Hermann néven sajátította el. Özvegy édesanyja ezt követően protestáns elemi iskolába íratta, majd a piaristáknál és a bencéseknel tanult.

A keresztény iskolákban találkozott a magyarság eredetéről szóló vitákkal, hiszen azok a 19. század első felében mindinkább előtérbe kerültek. Az nyilvánvaló volt, hogy a magyarság gyökerei Keletre mutatnak, ám a részletek felderítése a kor tudósaira várt – írta Keisz Ágoston az Origo.hu-n megjelent cikkében. (A továbbiakban is erre az írásra és a Wikipédia szócikkére hivatkozom.)

Vámbéry is a Kelet felé fordult, hogy a magyarság eredetét felkutassa. Csak-hogy, pénze nem lévén, az 1850-es évek elején még a tanulmányait is félbeszakította. Nyelvtanításból tartotta fent magát. Páratlan nyelvtelensége birtokában hét nyelvet oktatott. Végül a középiskolát nem is fejezte be. Ez a további karrierje szemszögéből nézve izgalmas, ugyanis egyetemi tanár és az Akadémia tagja lett, érettségi nélkül.

Rasid effendi

1857-ben az Akadémiától szerzett kevéske támogatással Isztambulba utazott, és négy évig ott is maradt. Eközben tökéletesen megtanulta a török nyelvet, és elmélyülten tanulmányozta az iszlám szokásokat, teológiát. Ekkoriban kapta a Rasid effendi („Becsületes úr”) nevet is, amit később a török nyelvű világban használt. Ugyancsak ebben az időben változtatta magyar hangzásúra német nevét, s lett Vámbéry Árminná.

Isztambuli kéziratos forrásokat tanulmányozva kutatta a magyarok történetét, és már ottlétének második évében jelent meg első munkája, a török-német szótár. A sok nyelven beszélő (és gyermekora óta sánta) zsidó fiatalember nagy célt tűzött maga elé: felkutatja a magyarok őshazáját és nyelvrokonait.

Rongyos török dervis

1862-ben indult el, hogy Perzsia érintésével eljusson Közép-Ázsiába, ahonnan előtte európai ember még nem jött elve vissza. Az orosz és angol érdekek metszéspontjában fekvő térségben a buharai, a kokandi és a hivai kánság uralkodott, féltékenyen őrizve uralmát a betolakodó európaiak elől. Vámbéry rongyos török dervisnek álcázta magát, a Közép-Ázsia felé induló zarándokokhoz csatlakozva jutott be a kánságokba. Tökéletes török

nyelvismerete (számos különféle keleti tájszólást is elsajátított!), továbbá az iszlám alapos értését tükröző tudása védte meg a lelepleződéstől. A kilenc hónapig tartó utazás sok nélkülözéssel járt, többször került veszélybe az élete, ám sikerült alaposan megismernie az európai ember számára addig feltáratlan vidéket.

Az első zsidó egyetemi tanár

Itthon nem fogadták elismeréssel eredményeit, mert az általa föltárt tudás – a hatalmas és jelentős közép-ázsiai térség nyelvi-néprajzi leírása – nehezen volt hasznosítható a korabeli magyar szellemi, politikai elit számára.

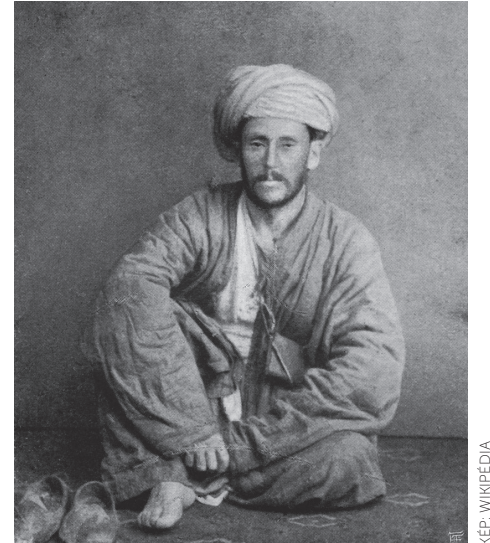
Az utazásáról szóló könyve viszont Angliában valódi hírességgé tette: az általa szállított információk az oszmán portának és Angliának voltak hasznosak. Gyakran publikált is a brit sajtóban. Vámbéry ezt követően a pesti egyetem első zsidó származású tanáráként Európa-szerte ismert alakja lett a szellemi életnek. Az utazásáról készült beszámoló nagy ismertséget és népszerűséget hoztak neki, és Közép-Ázsia első számú

szakértőjeként tartották számon.

Hazatérése után alakultak ki elképesztő és meglepő kapcsolatai is. Gyakran felkereste Isztambulban II. Abdul-Hamid szultánt, Londonban pedig bejáratos volt az angol királyi udvarba. Máskor a Budapestre látogató perzsa uralkodót fogadta ékes perzsa nyelvű szónoklattal; és fiának, Vámbéry Rusztemnek a későbbi VII. Eduárd lett a keresztapja.

Keleti kapcsolatait Herzl Tivadar is kereste, ugyanis rajta keresztül szeretett volna hatni a szultánra, hogy az akkor még török fennhatóságú Palesztinában engedélyezze a zsidók ottani letelepedését. Herzl elismerte Vámbéry nyelvi talentumát, de nehezményezte, hogy többször váltott vallást.

Vámbéry megítélése már saját korában is meglehetősen szélsőséges volt. Egyes német tudós körökben egyfajta bohócnak tekintették. Ennek oka az lehetett, hogy származása és életkörülményei miatt nem folytathatott rendszeres egyetemi tanulmányokat, ugyanakkor erősen kedvelte a nyilvánosságot és a jó életet. Mások szerint angol kém volt



(amit például Herzlnak el is ismert). Magyarországon pedig különleges életútja és érdeklődése miatt sokan habókosnak tartották. A magyar nyelv őstörténetéről mostanság folyó viták fényében különösen figyelemre méltó, hogy Vámbéry már a 19. században kimondta (ha nem is ezekkel a szavakkal): a nyelvrokonság illetően a török nyelvektől eredeztetés hibás. ■

Vázsonyi Vilmos

A MAGYAR POLGÁRSÁG KÉPVISELŐJE, AZ ELSŐ ZSIDÓ MINISZTER

„A névtelen kisemberek, akikre jóformán senkinek se volt szüksége a városban, legfeljebb minden tizedik újkör a népszámlálási biztosnak: ezek kezdenek emlegetni magukban reménykedve egy nevet – Vázsonyiét.”

..... Fónagy János

Igy emlékezett meg Krúdy Gyula arról az emberről, aki nem csupán a fővárosi kispolgárság képviselője és egy haladó politikai párt megalapítója, hanem Magyarország első zsidó minisztere is volt.

Vázsonyi Vilmos 150 éve, 1868-ban született Weiszfeld Vilmos néven egy olyan ígéretes kor hajnalán, amikor Magyarország – a kiegyezést követő infrastrukturális fejlesztések és a vasúthálózat kiépítése révén – ugrásszerű fejlődésnek indult. A gazdasági élet ilyen arányú fejlődése nyomán Magyarország politikai ereje is megnőtt, és a századfordulóra egyre nagyobb súllyal esett latba az osztrák-magyar politikai élet színterén.

Ekkoriban, 1900-ban – egyedülálló módon nem közjogi alapokon – hozta létre Vázsonyi Vilmos azt a reformpártot, amely kortársaival szembe helyezkedve, elsőként vállalta fel a budapesti kis- és középpolgárok tudatos politikai képviseletét. Az 1894-ben alapított Polgári Demokratikus Kör a századfordulóra országos szervezetté nőtt Polgári Demokrata Párt néven, melynek programját Vázsonyi

„az egyenlő választójog, az általános kultúra és a gazdasági igazság” hármasságban jelölte meg. Ahogyan írta: „...mi dolgozni akarunk, mi cselekedni akarunk, a népet oktatni, nevelni és fegyelmezni akarjuk, mert csak erős, boldog, szabad nép, a jogát tudó önértékes polgárság fogja megteremteni a független Magyarországot.” (V. V. Beszédei és írásai; 1927)

Politikai iránya részben a nagybirtok és a monopolista tőke, részben az újonnan feltörekvő munkásmozgalom ellen irányult. Több ízben rámutatott pártpolitikájára e kettősségére, amikor magát a századelő hazai girondistájának vallotta: „A gironde a törvényesség uralma, a gironde a szabadság és rend egybeolvadásának uralma.”

Kiváló szónoki képességei már egyetemi éve alatt megnyilvánultak; Sas Irén visszaemlékezéseiben úgy emlegeti őt, mint az egyetemi ifjúság „legbrilliansabb és legtüneményesebb képességű szónokát. Minden hazafias ünnepségnek ő volt az ünnepi szónoka, és a közönség tódult, hogy meghallgathassa.” Még ellenfelei is elismerték, hogy mindenhol a spiritus rector szerepét játszotta. Személyes fellépésén túl politikai eszméi és céljai megva-

lósításáért a sajtóban is sikra szállt. 1891-től a Budapesti Újságban, később az általa alapított Új Században publikálta cikkeit.

Már joghallgatóként országos ismertségre tett szert, később hivatalos politikai működését – „Terézváros Cyranója” néven – a kerület törvényhatóságában kezdte meg. 1901-ben országgyűlési képviselővé választották, ahol munkáját 1914-ig folytatta. Képviselői mandátumát a világháború végéig megtartotta.

Közéleti aktivitása mellett a zsidó valóság egyenjogúsításáért is szót emelt, és oroszán részt vállalt abban a harcban, amely végül 1895-ben a recepciós mozgalom törekvéseinek győzelmével zárult.

Politikai életútjának csúcspontját 1917-ben érte el, amikor először az Esterházy-kormány, majd a Wekerle-kormány igazságügyi minisztere, illetve választójogi minisztere lett.

Gróf Apponyi Albert szerint „Vázsonyi minden demokratasága mellett a törvényes rend és a jogfolytonosság embere volt, aki céljait a természetes evolúció keretében, ha talán annak siettetésével is, akarta elérni... Temperamentumának féktelensége olykor kitört belőle és nem egyszer elragadta. De mindebből a fényből és árnyból az domborodik ki, mely azonban minden időknél, különösen pedig a maiaknak politikájában nagyot jelent: becsületes ember volt és becsületes politikus.”

Hosszan tartó betegség után 1926-ban érte a halál.

Megérdemli, hogy kegyelettel őrizzük emlékét. ■

Sokféle vagyunk...

HÉTKÖZNAPI TÜKÖRCSEREPEK



..... Schnapp Lea

Nemrég a televízióban egy orosz hangszúllyal beszélő izraeli polgár arról panaszkodott, hogy szerinte az orosz olék hátrányos megkülönböztetésben részesülnek. Nem szeretek származási véleménykutatást folytatni, nem is az én esetem, de a televízióban látott jelenet szöveget ütött a fejembe.

A lakásom közelében lévő szupermarketben a kiszolgáló személyzet zöme orosz származású. Kedvesek, ügyesek, ez tény, de ha megkérdem tőlük, hogy valamelyik árun volna-e kórségi hekser? Nem tudják. Mert nem tudja, mi az a kóser, és nem tudja, mi az a hekser. Igaz ugyan, hogy ezt egyedül is lehet kontrollálni. Mégis: illene tudni.

Kedvenc kiszolgálónómmal sűrűn váltunk egymással bókokat. A szimpátia kölcsönös. Egyik nap sóhajtva, könnyes szemmel mesélte, hogy hazájába vágyik, Minszk városába. Honnan érthetném én ezt? Az én szülőházam nem hazám többé. Megtanultam, hogy „éjn lánu erc ácherét” – nincs más hazám, csak Izrael. Jóindulatúan megkérdtem, hogy zsidó-e? Felelet: Anyám zsidó, apám orosz – felelt –, a férjem úgyszintén orosz. Megértően kérdeztem, hogy mi vitte őket az alijázásra? A férjem beteg, úgy gondoltuk, itt meggyógyítják...

Sajnálom Tanját. Úgy érzem, őszinte a mosolya, a kedvessége.

Egy alkalommal soromra várok a Kupát Cholimban. Megütötte a bokám, megdagadt. Az ortopéd osztályon sokan vártak. Rám mosolygott egy éppen arra haladó doktornő.

– Mi a baj? – szolt hozzám, én meg visszakérdeztem:

– Milyen orvos vagy?

– Általános – felelte.

– Megnéznéd a bokám? – kérdeztem viccesen, de ő komolyan felelt. – Szívesen.

Beinvitált a rendelőjébe. Megkopogtatta, nagyon figyelmesen, a lábamat. Megnyugtató, hogy nincs törés. Az in van érintve.

– Írok fel neked kenőcsöt és fáslit, és két nap múlva gyere újra.

Az orvosnő erős orosz kiejtéssel beszélt. Kedvesen mondta, hogy mi „párosak” vagyunk, mert ő Ráchel, én meg Lea. Visszaadtam a bókot, hogy Jákov két felesége közül Ráchel volt a fiatal és szép. Mint te...

Végül az orvosnő elmesélte, hogy az ő szülei Báál Sém Tov leszármazottai. Meghatódtam. Már attól is, hogy a fiatal orosz asszony egyáltalán beszélt a szentéletű rabbiról. Tehát ilyen is van.

Minden ember egy világ. Soha nem szabad általánosítani. Keletiek, nyugatiak, vallásosak, világiak, oroszok, nem oroszok... Még sok esetet tudnék felhozni, hogy az új szomszédaim is oroszok.

Ezek a kis történetek egy régi emléket idéztek fel.

★ ★ ★

Az üldözések utáni felszabadulás és az országba érkezésünk közötti évekről nemigen mesélünk. Vajon miért? Ezt az időszakot az életben maradtak tudat alatti harca jellemezte – az élet folytatásáért. Hogyan tovább? Beletörődés a megváltozhatatlanba, vagy új utak keresése, apáink kijelölt útjának folytatásával. Megannyi kérdés várt megválaszolásra. Útkeresők nemzedéke a miénk.

Családot vesztett, egyenként haza-térő, meggyötört emberlelkek voltunk. Nyomasztó helyzetünkben hamarosan meg kellett ismerkednünk egy újabb félelemmel, amellyel a titkosrendőrség, az



ÁVO fenyegetett. E szerv feladata tulajdonképpen az lett volna, hogy leleplezze, megbüntesse és megtisztítsa társadalmat a gyilkos nyilas bandától. Ehelyett gyakran estek áldozatul ártatlanul megvádolt zsidók, akiket koholt vádak alapján tartóztattak le, vertek össze és telepítettek ki, vagy mindössze az volt a bűnük, hogy – más lehetőség híján – illegálisan akartak kijutni Izraelbe. Sok ilyen fiatal hurcoltak vissza a határról.

Emlékeim között megelevenedik az ávos korszak.

Mindezt egy furcsa véletlen jutatta eszembe. Valakiben hasonlatosságot véltem felfedezni: ezt az embert láttam már valahol... S mintha az ő szemében is megcsillant volna valami furcsa fény, ahogy rám pillantott. Nem tudtam, hol és mikor láttam. Aznap éjjel álmomból riadtam fel. Felismertem talán?

★ ★ ★

1948 inflációs nyara volt. Valután kívül cigarettá és arany a fizetési eszköz. Nagy-

bácsim kóser panziójában vendégeskedtem Hajdúszoboszlón. Még most is úgy vélem, hogy ez a kis fürdőváros valami isteni kegyet élvez, mert csodálatos forrásvíze nemcsak gyógyít, hanem szépít is. Persze, amúgy is, aki egy kicsit szép, meg egy kicsit szőke, meg húszesztendő, annak könnyebb...

Amint a medence szélén elgondolkozva szemléltem a békés hullámokat, tudatom mélyén ott lappangtak a ki nem mondott, háború utáni szavak: Én élek, ő nem, mi élünk, ők nem... Hirtelen a nevet hallottam a hangszórón keresztül. Összereztem. Pontosan emlékszem, arra gondoltam, hogy nemrég a német SS a 7977-es számmal szólított, figyelni kellett, mert ha nem ugrottunk, pofon járt. Most pedig egy ismerlentől dalt



kapok a hangszórón keresztül: „Csak egy kislány van a világon...”

A panzióba menet a dal küldője be is mutatkozott. Meghívott egy sétára. Barátságosan megköszöntem, majd tréfásan egy másik dal sorával válaszoltam: „Sajnálom, nem lehet kérem, nekem már van vőlegényem...”

Kérdésére naivan elárultam, hogy szívem választotta lengyel zsidó és hogy Izraelbe igyekszünk. A fiatalember cinikussá vált. Elővette ávos igazolványát, és tudtomra adta, hogy Pesten utánanézz, mivel üzletel lengyel barátom. Szívem a torkomban dobogott. Félelem fogott el, hogy bajba juttattam a vőlegényemet. Mire felocsúdtam, rémülten észleltem, hogy az ávos fiatalember eltűnt mellőlem.

★ ★ ★

Már esteledett, amikor a Rákóczi téri első ipariskola délutáni tanításáról igyekeztem haza a Körúton. Éreztem, hogy valaki követ. Nem merem hátranézni.

Az aszfalton a cipőm sarka ritmusra kopogott együtt a szívemmel. Utolért. Ő volt az. Megálltam, földbe gyökerezett lábbal. Dadogtam:

– Nincs lengyel vőlegényem... Kérem, én hazudtam...

– Dehogy nincs, de ne féljen – mondja, és megnyugtatóan teszi hozzá – Sajnálom, hogy megijesztettem. Én is zsidó vagyok...

Megkönnyebülten sírva fakadtam. Hazaszaladtam a nénimhez. Aztán kezdtem elfelejteni az egész incidenst. Esküvőre készültem a lengyel fiúval...

★ ★ ★

A chupa a Kazinczy utcai templomban volt. Polgári esküvőt nem tartottunk. Férjem lengyel útlevelebe ezért nem iktattak be, s úgy ügyeskedtünk, hogy a vízumom leánykori nevemre szolt.

Napokkal elutazásom előtt hívtak a kerületi pártbizottságba, a Nagyatádi Szabó utcába. Sápadtan, félve indultam el. A férjem gondterhelten várt az utcá-sarkon.

Behívtak egy irodába. Az íróasztal mögött két férfi ült. Egyikük az ismert ávos. Nekem szegezték a kérdést:

– Miért akarja elhagyni Magyarországot?

Szinte most is hallom, amint nyugodtan, csendesesen válaszoltam:

– Nincs itt senkim. A családomat megölték. A vőlegényem Izraelben van.

Elengedtek. Szívdobogva mentem le a lépcsőn. Az ávos utolért. Ő is félve nézett körül, és odasúgta:

– Hazudott, de nem baj...

★ ★ ★

Végre eljött az utazás napja. Kísérő barátaink könnyezve integettek utánunk. Mindannyian nehezen várták a pillanatot, amikor ők is vonatra szállhatnak. Csak amikor a szerelvény elhagyta a Nyugati pályaudvart, akkor kezdett lassan felengedni bennem is a szorongás.

★ ★ ★

Vajon csakugyan az egykori ávos volt az, aki megpillantottam? Vagy csak a képzelet játéka volt, pszichológiai jelenség, hogy e régóta magamban hordott történet felszínre kerüljön?

Arra gondolok, hogy bizonyos országokban hányszor váltakoznak a rendszerek, diktátorok jöttek, diktátorok tűntek el a történelem szemétdombján. A mi kis hazánkban nehéz időkét éltünk meg, nem is egyszer. A pártviszályok sem ritkák. A marakodások, vallási, jobb- és baloldali összecsapások gyakori jelenségek. De zsarnokság, diktatúra? Soha nem volt, és talán nem is lesz... ■

Bullagária hercege Tökéletes történet

5. RÉSZ

A VERSENYZŐK

Ugyanebben az évben Bullagáriára olyan hideg és kemény tél köszöntött, mint még soha. A hó még a völgyekben is három méter magas volt. Ráadásul a kegyetlen rovománok pont ekkorra gyűjtötték össze seregeiket a határ túloldalán, hogy a következő héten megtámadják Bullagáriát. Bulligrov herceg nagy bajban volt. Igyekeznie kellett, hogy megházasodjon, mert... – próbáltam valami megfelelő indokot találni, miért kell valakinek megházasodnia – mert... – segélykérően pillantottam Beni anyja felé – mert... mert Kosztya már nagyon megöregedett, és különben is elege volt a háborúskodásból, így Krisztiánónak kellett csatába vinnie a bullagárok seregét. Az pedig köztudott, hogy nőtlen király nem indulhat háborúba. Ha a királynak van felesége, ő segít férjének ésszerű döntéseket hozni. Bulligrovnak egy héten belül meg kellett házasodnia, és összeszednie a seregét, hogy megvédje Bullagáriát az utálatos rovománokkal szemben. Mindössze egyetlen hét megszervezni az esküvőt és csatába indulni! Nagyon kevés idő!

– Szegény – motyogta Beni, aztán mérgesen hozzátette: – Ezek a rovománok!

– Hét nap – ismételt meg. – Négy nap kiválasztani a menyasszonyt, két

nap előkészíteni a lakodalmat, egy nap az esküvő, és indulás a csatába.

– Két nap előkészíteni a lakodalmat? Az túl kevés – közölte Beni. – Miért nem kezdik rögtön előkészíteni a lakodalmat, és közben kiválaszthatják a menyasszonyt?

– Beni, de komolyan, ez nem így működik – feleltem. – Minden esküvő és minden menyasszony más. Gondold csak el, hogy a királyfi rengeteg húst tervez a menühöz, a menyasszonyról meg kiderül, hogy vegetáriánus. Oda jön, meglátja azt a rengeteg húst, sültet, peccsenyét, oldalasokat...

– Pfüj – fintorgott Beni, mert maga is jobb szereti az üres kenyeret, csak sóval.

– Vagy képzeld el, hogy mondjuk sárga organzát használnak, és aztán derül ki, hogy a menyasszony szőke. Az nem nézne ki valami jól. Össze kell válogatni a színeket. Például...

– Várj egy pillanatot – vágott közbe Beni. – Egyáltalán mi az az organza?

– Nagyon jó kérdés – feleltem, és próbáltam időt nyerni, hogy legalább ilyen jó legyen a válasz is. – Az organza... az organza... – valami rémlett, hogy az organza valahogy kapcsolatban van az esküvővel. – A virágcsokor! – vágtam ki magabiztosan. Beni anyja meglepetten pillantott fel a könyvből, és a kezével integetett. Nem érttem, de ha éppen

kitalálunk dolgokat, akkor elengedhetetlen a magabiztosság. Így nem veszik észre, hogy csak kitaláltad. – Különleges virág, amiből az esküvői csokrot készítik. – Ha az ember kitalál valamit, érdemes többször is elismételni, így lesz hihetőbb. – Nagyon-nagyon különleges organzacokor – ismételtettem.

Beni anyja most olyan mozdulatot tett, mintha a fejére tenne valami kendőt. Most sem érttem.

– Átlátszó anyag, amiből a fátylat készítik – mondta Beni anyja elkeseredetten.

– Az organza természetesen egy átlátszó anyag – mondtam meglehetősen nyersen, és még hozzá is tettem: –, amiből a menyasszonyi fátylat készítik.

– Aha – felelte Beni, majd közölte: – Olyan színű fátylat kell, ami megy a mahagónihoz. Mert végül úgyis Brigittát veszi feleségül.

– Honnan veszed? – kérdeztem.

– Tudom – felelte. – És te is tudod.

– Még semmi sem dőlt el – feleltem.

– És ebben a mesében az én nevemben én döntök. És kész.

– Ha-ha-ha – felelte Beni.

– Mindenesetre – folytattam –, térjünk vissza az „Éjtsd rabul a szívemet”-versenyhez. Abban az évben, Brigittán kívül még három igen tehetséges hajadon vehetett részt benne. Igen-igen tehetségesek. Főleg az az évi versenyhez.

KICSIKELET



PAGONYgyerekkönyvek

– Mi volt olyan különleges a versenyben abban az évben? – kérdezte Beni lekicsinylően.

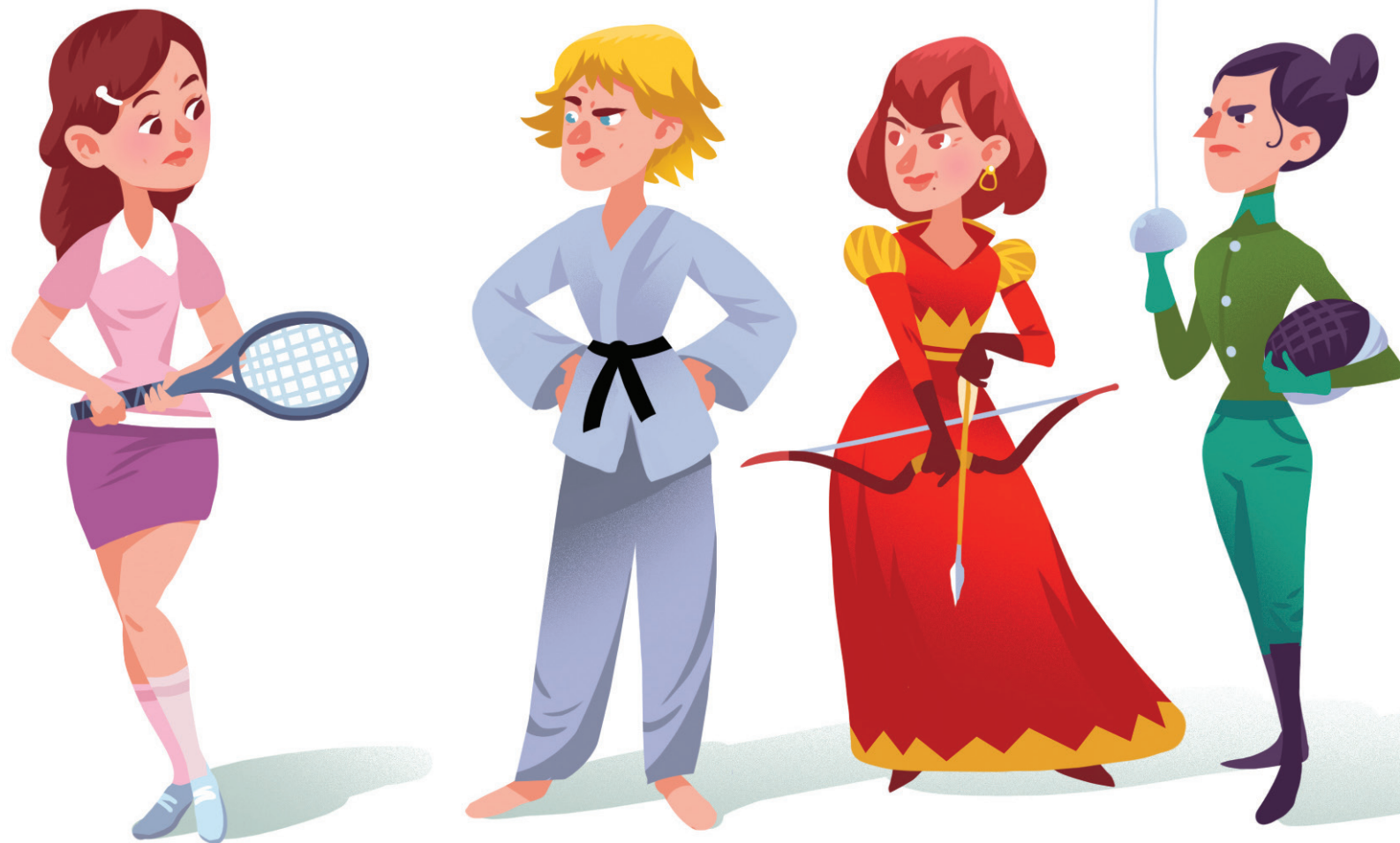
– Mindjárt megtudod. Mert eljött az ideje – mondtam ünnepélyesen –, hogy bemutassuk Brigitta három vetélytársnőjét a Bulligrov herceg kezéért folytatott küzdelemben.

– Mi volt olyan különleges a versenyben abban az évben? – kérdezte Beni lekicsinylően.

– Mindjárt megtudod. Mert eljött az ideje – mondtam ünnepélyesen –, hogy bemutassuk Brigitta három vetélytársnőjét a Bulligrov herceg kezéért folytatott küzdelemben.

A Hármas Számú Hegyen lévő palotában lakott Kusztrova grófkisasszony. A haja rézvörös volt, a stílusa kicsit harsány, és Bullagária aranyérmes... – milyen versenyben győzedelmeskedett Kusztrova grófkisasszony sok-sok évvel azelőtt? Hímzésben? Varrásban? Főzésben? Dögunalom, Beni szemében. – ... aranyérmes vívója... – vágtam ki. Ez tetszett Beninek.

Írta: Eldad Ilani Fordító: Demény Eszter Megjelent a Pagony Kiadó gondozásában



ILLUSZTRÁCIÓ SZABÓ LEVENTE

Két ember – két érdekes élet



A példaképeimről akarok írni. Egy erdélyi költőről, hiszen ez a lap is onnan indult el. Kevesen tudják, hol van Nagyalambfalva, ahol Kányádi Sándor született 1929-ben, aki nemrég hunyt el 89 évesen. Kis erdélyi falu ez, otthont adott székelemeknek, örményeknek, zsidóknak, akiknek a kultúrája erősen hatott egymásra.

..... Halmos Sándor

Kányádi Sándor már ismert költő volt, amikor édesapja kérésére úgy döntött, hogy emléket állít a szülőfalujából elhurcolt zsidóknak. Magyarra fordította az általa ismert, jiddis nyelvű verseket. Ezek már nyomtatásban is olvashatók az Erdélyi jiddis népköltészet kötetben (Európa Kiadó, 1989). Ezek a népdalszövegek mindenféleképp szólnak, ami a zsidó hétköznapokban fontos volt: az egymástól eltiltott szerelmesekről, a megesett leányról, a rabbi mulatozásáról, az öreg batáros lováról, különböző mesterségekről, a nehéz megélhetésről, az idő múlásáról, az élet elviseléséről, a házbérről, amit nem tudtak kifizetni, a magára maradt öreg zsidóról...

A könyv utószavában Kányádi az édesapjától hallott történetet idézi. A rabbi hajnaltájban, a szent könyvek tanulmányozása után kísértelt a falu végére, s látja, hogy a suszternél még világosság van. Bemegy hozzá, és megfeddi, hogy miért égeti a lámpát, amikor már virrad. A válasz: „Rebe, amíg pillog a láng, addig még mindent jóvá lehet tenni.”

A huszadik században megtörtént a „minden”. E gondolattól indítva tett eleget a költő apja kérésének, s adta közre a múlt folklórincseit. Úgy gondolta, hogy nincs tiszta etnikum, mégis van, ami a zsidó arcot megkülönbözteti a többitől: a zsidó tekintet. Ez örökíti át a több évszázados riadalmat, rettegést – és ezért látni

még a keveredett zsidók szemében is. Kányádi Sándorra egy versével érdemes emlékezni. A választás szubjektív, s én az alábbi versét választottam.

Tudod

Tudod,
soha nem bántam meg,
hogyan megszerettelek,
pedig felbolygatta a szeretet
az egész életem,
Tudod,
soha nem csalódtam benned,
pedig sokszor nem értettem
a cselekedetedet,
sokszor féltettelek,
leginkább magamtól féltettelek,
Tudod,
lassan fogynak körülöttem a dolgok,
a dolgaim,
vagy messzire kerülnek tőlem,
vagy csak én távolodok,
ahogy szakadoznak a szálak,
az érzés egyre jobban magához láncol.
Tudod,
mikor megkönnyezek valamit,
ami szép volt,
megvizsgálsz a gondolat,
hogyan lakozik bennem egy csoda,
ami nem hagy el,
amit nem vehet el tőlem
sem az irigység,
sem a rosszindulat,
Tudod,
ebből az érzésből táplálkozom,

miatta össze nem csuklom,
ha elesik is, érte felállok,
ha sírok is, elmosolyodok,
talán,
ha végleg elalszom,
érte akkor is felébredek.

A másik példaképe Konrád György. Vallásos berettyóújfalusi zsidó családban született, híres és elismert író előbb lett külföldön, mint szülőhazájában. Nemrég múlt 85 éves, rendszeresen visszajár a berettyóújfalusi zsidó temetőbe, nagyapja sírjához, imádkozni. Az egyik legszebb történetet tőle olvastam a megtérésről.

„Általában nem akarok innen huzamosabban elmenni. Szeretném olykor felkeresni a családomat, hozzájuk látogatni, mennem szinte lehetetlen, bármennyire is türelmesek, jöttöm is, távozásom is magyarázatra szorulna.

Példálózhatnék egy csaló rabbi történetével, aki – bár tisztelet övezte hívei között – egyre nyomorultabbul énekelt a frigyszekrény előtt. Nem akarta többé szigorúval fenyegetni a vétkeseket, jóságával vigasztalni a jámborokat. Elszökött templomából, áruhába öltözött, és vándorútra ment. Bement egy öregasszonyhoz, aki széljárta viskójában elhagyatva haldoklott.

– Mivégre éltem, ha mióta az eszem tudom, csak a baj látogatott – kérdezte.

– Hogy elviseld – felelte az áruhás rabbi, és megbékéltette a haldoklót.

Mikor kendőt terített az arcára, elhatá-

rozta, hogy ezután némának tekinti magát. Útján fiatal koldusnővel találkozott, hátán cipelte halott csecsemőjét. A rabbi segített sírt ásni, befedni a gödröt, kenyeret ettek, és a koldusnő szavára a rabbi csodák mutogatásával válaszolt.

– Szegénykének semmi nem jutott, se öröm, se fájdalom. Mondd, érdemes volt megszületnie? – kérdezte a nő.

Az áruhás rabbi kezét forgatta homloka előtt, de mert a nő makacs volt, rábólintott: igen. De elhatározta a rabbi, hogy már nem csupán néma, de süket is lesz. Egy sziklaodúban rejtőzött az emberek elől, nem talált rá más, csak egy menyét. Sebes lábát a rabbi gyógyfűvel kötötte be, s izletes magokkal etette. A rabbi imádkozott, az apró állat orrát mozgatta, megkedvelték egymást. Egy délután keselyű csapott le a magasból, és elragadta a barlang szájában sütkérező menyétet. A rabbi úgy gondolta, hogy jobb lenne ezután szemét is behunyva tartani.

De mivel így – süketen, némán, vakon – már csak a halálra várakozhatott volna, melynek siettetését nem tartotta helyénvalónak, fölkerelkedett, visszatért híveinek gyülekezetébe, és újból elmondta nekik, mi a jó, mi a rossz a Megnevezhetetlen törvénye szerint életünkben. Tette, amit korábban tett, szégyenében megizmosodva.”

Konrád Györgyöt az Isten éltesse még hosszú éveket!

B'NAI B'RITH

Évadnyitó a netanjai B'nai B'rith
Löw Immanuel Páholyában

..... Egervári Vera

A hosszú nyári szünet után ismét találkoztak a Margó Hotelben a B'nai B'rith Páholy tagjai. Szinte a teljes tagság részt vett a megnyitó estén.

Üdvözlő beszédet Káin Aviva elnöknő mondott, és – akárcsak a vendégek közül többen – beszámolt nyári élményeiről, érdekes kirándulásairól. Mesélt Grizim hegyeinek évezredes történetéről, kiemelve a hely történelmi jelentőségét.

Elhangzott egy humoreszk is, Jordán Renée könyvéből. Ezután a vendégeké volt a szó.

Keisler Tibi elpanaszolta, hogy hiába szeretett volna külföldre utazni, már feleségével együtt a jegyet is megvette Spanyolországba, de vissza kellett mondaniuk az utat, mert 90 év felett már egyik biztosítóval sem köthettek egészségügyi biztosítást. De azért mégis örömteli volt számára a nyár, felhőtlen időt tölthetett az unokákkal, dédunokákkal. Az egyik unokája régész akar lenni, Tibi rákérdezett: Jó, jó, de miből akarsz megélni? Kövekből? Az egyik vendég lecsapta a poént: Drágakövekből...

Koltai Judit ismertette a Magyarországon életbe lépő új kártérítési törvényt, amely a holokauszt túlélők



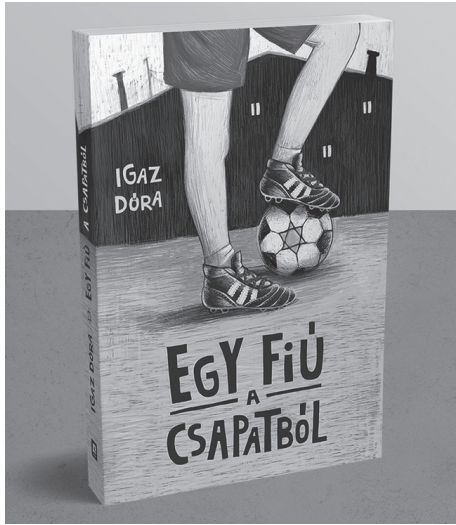
gyermekre vonatkozik. A kérvényezőre azonban rengeteg utánajárás vár, számos igazolást és sok-sok okmányt kell a beszereznie ahhoz, hogy beadhassa a kérelmét...

Leöb Akiva, a Páholy 95 éves titkára is üdvözölte a megjelenteket, majd Vörösmarty és József Attila egy-egy versét szavalta, hihetetlenül pontosan (szépen, ahogy a csillag...), átéléssel. A közönség nagy tapsal jutalmazta.

Zsámboki József az általa rendezett, augusztus-szeptemberben lezajlott nagy sikerű jeruzsálemi

koncertsorozatról beszélt. Említést tett arról, hogy zenei vonatkozású Nobel-díj nem létezik, ezért úgy gondolta, hogy ösztöndíjat alapít – milliósok bevonásával – e hiány pótlására. Hangsúlyozta, hogy egyre több ország küld rangos művészeket az évente megrendezett Zsámboki-koncertekre (International Masterclasses of Vocal Arts & Žamboki Awards, Jerusalem). Idén öt nagy tehetségű művész kapott magas összegű ösztöndíjat.

Reméljük, hogy idén is gazdag programmal várhatjuk a B'nai B'rith tagjait, vendégeit.



Emlékezésterápia

IGAZ DÓRA: EGY FIÚ A CSAPATBÓL



..... Bedő J. István

Örkény István egyik egypercesében teszi föl a kérdést: Mikor ér véget a háború? Igaz Dóra ugyanígy fölteszi a kérdést: Mikor ér véget a holokauszt? Persze ez nem betűszerint értendő, hanem hogy meddig hat, meddig ül a lelkekben, és marcangolja belülről az embereket. Azt is mondhatnám, a túlélőket, de ez a fogalom most tágabb. Túlélő mindenki, aki él, és mindenki, aki emlékezik. Vagy éppen az emlékezéstől, a tudnivaló dolgok tudásától akarja megóvni a csemetéjét.

Kiskamaszok a hősei Igaz Dóra könyvének, tanrendjük szerint talán hete-

dikesek lehetnek. Mindennapi dolgaik vannak, elég jól eleresztett családok gyermekei, ahol anyukák és apukák éppen úgy hanyagolják el a srácok családi nevelését, mint ahogy az egész civilizált világban. A gyereket a kütyük nevelik (már amennyire), igazi beszélgetés helyett csak kommunikálás zajlik a két nemzedék között. Egy ostoba hasonlat, majd egy voltaképpen elhessegető jellegű beszélgetés viszi a két jóbarátot, Danit és Zsombort a papa (tkp. nagypapa) társaságába. Az öreg hetven-valahány évvel ezelőtti történeteiből kibomlik, hogy az akkori kamaszfiúk közül az egyik, Endre zsidó volt, a mesélő meg nem. És aztán Endrét meg a családját elvitték a halálvonatok. Az akkori gyerek papa meg az ő apja nem tett semmit.

Ez érleli meg aztán Daniban és Zsomborban, hogy az elhallgatás meg az osztálytársuk lezsidózását megtorló verekedés – nem megoldás. Mindenről beszélni kell, órán, osztályteremben, családban.

Jól megírt, de nem csupán kamaszoknak való könyv Igaz Dóráé. Ugyan- is akaratlanul (vagy mégis tudatosan)

olyan pillanatot választott a kezdő konfliktus helyszínéül, aminél ártatlanabban elképzelni sem lehet: a focimeccs csapatának összeállítását a fiúk a (katolikus) hittanórán döntenek el. Ideális megosztó szituáció, mert Dani nem jár oda. Én meg fölteszem a kérdést: egy világi államban mit keres a hittanítás egy világi iskolában? Dramaturgiailag megkönnyíti az író munkáját, de nem kéne ott lennie.

Az viszont, hogy az osztályban megy a piszkálódás, a beszólás (vagyis bullyzás, zaklatás), egyáltalán nem meglepő. (Hacsak az nem, hogy viszonylag mennyire kevés – mert egyébként a szöveg pontos és hiteles lenyomata korunknak.)

Dani és Zsombor képregényekben és számítógépes játékokban keresi a saját hőseit, végül pedig azzal válnak mindketten hőssé, hogy a saját kortársaik számára törnek át a hallgatás falait. Velük nagyon lehet rokonszenvezni – a szüleikkel nagyon kevésé. De végül is ezek a hanyagoló típusú szülők épp arra jők, hogy rádöbbenjenek: a gyerekek elől nem lehet a végtelenségig hallgatni a

család előtörténetéről, akármilyen fekete lapjai is voltak.

Nyilván másképp olvassuk, érezzük át, könnyezünk meg a történetet Európa közepén, mint például Izraelben. Sok túlélő és leszármazó úgy menekült el Európából, hogy becsapott maga mögött minden kaput, és felejtani igyekszik. Mindent: hogy hol nőtt fel, milyen kultúra vette körül. És meg is magyarázza magának, hogy onnan ment el, ahol kirekesztették. Azzal „bünteti” a szülőhazáját, hogy kirekeszti magából.

Ez is egy lehetséges változat, és még az is lehet, hogy elfelejt majd az anyanyelvén álmodni. De mindig vannak és lesznek unokák, dédunokák, akik meg akarják tudni a részleteket az elhallgatott múltból. Igaz Dóra csúnya sötét fátylakat ráncigál és arra ösztönöz, hogy mások is tegyenek így. De mikor? Az időzítést ki lehet olvasni a könyvből. ■

Szalai Anna: A szórakoztatás művészete

PÁSZTOR BÉLA (1895–1966) ÉS KORA



Szalai Anna és Rafi Pásztor

.....Silló Sándor.....

Színháztörténetet írni olyan, mint felidézni egy vacsora emlékét. Egy nemzedéknyi időn túl pedig egy olyan vacsoráét, amiből egy falatot se ehettünk. A filmtörténet írása kicsit könnyebb, a celluloidszalag mindent megőriz és visszad, ha fény járja át. De így sem könnyű. Kell hozzá egy vezérfonal, egy személyiség.

Pásztor Béla, aki e könyvben szerényen az alcimbe húzódott, az volt: személyiség. Színész, filmrendező, színházzervező és publicista. Nem teszek ide zárójelet. A fia, Rafi Pásztor sem tett, mikor a könyvbemutatóján azokról az évekről beszélt, amikor apja az Új Keletnek írt. Azok az évek! Izrael gyermekkor, az ötvenes évek!

A könyvet gyorsan átlapozva, és ismerve több kelet-európai értelmiségi

sorsát, úgy tűnik, a művészeknek a talpon maradáshoz polihistoroknak kellett lenniük. Pásztor Béla eleve az volt, de az újrakezdés így sem volt sétagalopp az új hazában. „Korcsolyát árulok az Egyenlítőn!” – írta, és szavait a szerző fejezetcímnek emelte ki, hogy még a gyors átlapozáskor is feltűnjön.

...és kora. Az alcim második fele lehetett Szalai Anna igazi támasza. A 20. század első fele: békeévek, forradalmak, sorszámozott világháborúk, milliók halála és egy születő ország reménye. Mindez Pásztor Béla számára a gyermek- majd tanulóévek, az első sikerek az első hazában, nemzetközi filmkarrier Berlinben, a kultúrából kiszorított zsidó művészek sorsa Horthy Magyarországon, a szerencsével túlélt holokauszt, az alija és az újra felépített szakmai karrier az új hazában.

Hatalmas nyomozómunka lehetett ezt a tengert átszűrni, adatokat keresve egy magyar zsidó művészről. A könyvbemutatón már vígan anekdotázott a kutatómunka epizódjairól Szalai Anna és két segítőtje: Shiri Artzi filmtörténész és Leah Gilula színháztörténész, a jeruzsálemi Izrael Gur Archívum és Színházi Múzeum igazgatója, de azért sejthető, mennyi erőfeszítés bújik meg ezek mögött a mosolyok mögött.

Jó ezt a könyvet kézbe venni! Egy-



rész mert gyönyörű a grafikai terv, a tipográfia. Szinte minden oldalra jut egy kép, egy szépen tálalt dokumentum. Még egy eltépett színházjeggye is látványra nemesül, és mindez a régi színes albumok kellemes tapintású papírára nyomtatva. Háromnyelvű – héber, angol, magyar – a könyv, így a főszereplő eljuthat mindenkihez két hazájában, meg a nagyvilágban is. Jó érezni – ezzel a könyvvel a kézben –, hogy nem reménytelen a küzdelem a mindent felzaboló idővel szemben. Hogy ki lehet tépni a szájából egy életnyi adathalmazt, és a történelem formátlan masszájából személyes történetet gyúrni. ■



Mindennapi szakácskodás

CIVIL RECEPTEK A NAGYVILÁGBÓL



Folyton úton vagyok, és minden meglátogatott ház kicsit az otthonommá válik, így mindenki konyhája kicsit az enyém is – nekem ezt jelenti a „civil gasztronómia”. A világ minden tájáról gyűjtöttünk recepteket, hogy megmutassuk: itt, a kék-fehér országban is tudjuk és értékeljük, milyen színes-izes a Föld.

Balázs Ibi receptjei

Csirkemell fokhagymás-boros mártásban

Hozzávalók:

2 felszeletelt csirkemell, 1 tojás, liszt, só, bors, fokhagymapor, a sütéshez olaj; A mártáshoz: 2,5 dl száraz fehérbor, 2 evőkanál margarin, 1 evőkanál aprított fokhagyma, só, bors, kukoricaliszt

A lisztet sóval, borssal, fokhagymaporrall összekeverjük. A tojást azonos mennyiségű vízzel elkeverjük. A húst beleforgatjuk a lisztbe, majd a tojásba és ismét a lisztbe. Serpenyőben olajat hevítünk, és a bundázott csirkemellet arany színűre sütjük. A fokhagymát megfuttatjuk a margarinon, ráöntjük a bort, sóval, borsal fűszerezünk, majd hozzáadjuk a vízzel elkevert kukoricalisztet, azzal sűrítjük be.



Gyömbéres csirke

Hozzávalók:

3 csirkemell, egy kevés olaj, 3 evőkanál margarin, 3 kávéskanál frissen reszelt vagy finomra aprított gyömbér, 3 evőkanál szójaszósz, 6 evőkanál narancslé, olaj

A csirkemelleket 1 cm keskeny szeletekre vágjuk. Serpenyőben olajat hevítünk, és a húst aranybarnára sütjük benne. A margarint felolvasztjuk, belekeverjük a narancslét, a szójaszószot, a gyömbért, és megkenjük vele megsült húst. Tepsibe tesszük, és alacsony hőmérsékleten (160 °C) 40-50 percig sütjük. Közben időnként megforgatjuk, és a pecsenyelével megkengetjük, míg rá nem sül a fényes bevonat.

Steiner Kristóf receptjei

Vitel Toné – Padlizsán-chips carpaccio hal(l)atlan „tonhalkrémmel”

Hozzávalók (4 főre)

1 padlizsán, 2 gerezd fokhagyma, 100 gramm szárított alga, juharszirup vagy agaveszirup, 1 szem citrom, olívaolaj, só, bors, 6 evőkanál tahini, 3 evőkanál

kókuszkrém (konzerv vagy dobozos), 1 evőkanál miso (mizópaszta), 3 evőkanál kapribogyó

Egy csészébe olívaolajat, pár csepp juharszirupot vagy agaveszirupot csepegtetünk, és belepréselek egy gerezd fokhagymát. A szárított algát mozsárban vagy kávédarálóban porrá őrölöm, leereszelem a citrom héját, a padlizsánt krumplihámozóval vékony szeletekre vágom. Egyenként megkenek minden szeletet a fokhagymás-juharszirupos keverékkel, sózom-borsozom, majd meghintem a reszelt citrommal meg az algaporrall.

Forró, olívaolajjal megkínált serpenyőbe rétegezem a padlizsánlapokat, nem túl szorosan, hogy legyen lehetőségük sülni – mert ha túlszűfolt, egyszerűen csak megpárolódnak. Akkor jó, ha itt-ott a széleken felpöndörödhettek és feketén égni kezdenek, míg máshol még lágyak és sárgás színűek.

Közben elkészítem a „tonhalkrémet”: a tahinit kikeverem két kanál szárított algával, 1 kiskanál mizópaszttal vagy szójaszósszal, egy kis citromlével és egy gerezd préselt fokhagymával, majd fokozatosan annyi kókuszkrémet adok hozzá, hogy könnyen keverhető, selymes állagú krémet kapjak. A kisült padlizsán-szeleteket elrendezem egy tányéron, nyakonöntöm a „tonhalkrémmel”, majd a kapribogyószokkal feldíszítgetem. Snidlinggel, medvehagymával, zöldbaggalival a legfincsibb, de apróra vágott petrezselyemmel is egyenesen mennyei.

Akoho sy voanio – Kókuszos curry Madagaszkárról

Hozzávalók (4 személyre)

200 gramm szejtán vagy tofu, 1,5 dl kókuszkrém, 12 szem koktélpáradicsom, fél fej salotta- vagy más fehér hagyma, 2 gerezd fokhagyma, 4 kanál paradicsomsűrítmény vagy szárított paradicsompaszta, kókuszolaj, 1 szem lime, 2 evőkanál agave- vagy juharszirup, 1 csipetnyi friss gyömbér, egy kis csokor koriander, só, bors, Cayenne-bors

A hagymát vékony cikkekre vágom, a szejtánt vagy tofut dobókocka méretűre aprítom, majd egy keverőtálba juharszirupot öntök, belekanalazom a paradicsompasztát, belepréselem a fokhagymagerezdet, mellé kerül a friss gyömbér és a lime leve, sózom, borsozom, majd a marinádba beleforgatom a tofu- vagy szejtánkockákat.

Serpenyőben, sós-borsos-Cayenne-borsos forró kókuszolajon lágyítom a hagymát, belepréselem másik fokhagymát is. Mikor már alaposan megpirult, utánazuttyantom a paradicsompépes

kockákat, és intenzíven kavargatva minden oldalukon kissé megpirítom őket is.

Ezután jöhet a kókuszkrém – szép-séges, selymes, mély rózsaszín krémmé keverem a ragu mártását, majd mikor már kezd besűrűsödni, behajigálom a felezett koktélpáradicsomokat is, takaréklángra veszem, és letakarom. Hat perc alatt a paradicsomok levét eresztenek, de megőrzik frissességüket és édes ízüket.

Egy utolsó kavarást követően korianderzölddel megszórva tálalom – de csuda jól áll neki a cukrozatlan, szárított kókusz-chips is.



Mince Pies – Aszaltgyümölcs-lekvárral töltött linzerkosárok

Hozzávalók (12 darabhoz)

A tésztához: 2 csésze liszt, 1 tasak sütőpor, egy csipet só, 4 evőkanál porcukor, 4 púpozott evőkanál, keményre hűlt kókuszszír, fél citrom leve, 4 evőkanál növényi tej és citromlé

A töltelékhez: 50 gramm arany mazsola, 50 gramm aszalt áfonya, 6 szem aszalt füge, 1 csésze blansírozott mandula, 1 narancs leeresztelt héja és leve, 2 alma hámozva, leeresztelve, izgalmas karácsonyi fűszerek: őrölt fahéj, csillagánizs, szegfűszeg, szerecsendió, gyömbér, 1 dl vörösbor

A sütőt előmelegítem 150 Celsius-fokra. Előbb a töltelékkel dobom össze: aprócska darabokra kaszabolok mindent, egy sütőpapírral bélelt sütőtálba halmozom az áldozatokat, alaposan összekutyulom, alufóliával lefedem, majd a sütőbe dugom 70-80 percre. Ha ez letelt, kikapom, megkavargatom, és az alkalmi fedővel együtt hagyom kihűlni. A sütőt 195 fokra tolom fel, és összedobom a vegán linzertésztát. Egy csészében összekeverem a növényi tejet és a citromlevet. A száraz összetevőket egy keverőtálba szórom, majd az olajat lassan adagolva gyurmázni-morzálni kezdem. Amikor már felveszi a zsemlemorzsaállagot, lassan, szinte kanalanként adagolni kezdem a növényi tej-citromlé keveréket, és folyamatosan gyurmázással addig dolgozom össze, amíg elválik az edény falától. Ha nem állna össze, hideg vízzel lazítom, de semmiképp se legyen folyós-ragadós. Letakarom egy alufóliával és 30-40 percig

hűtőben pihentetem.

Ha kipihte magát, lisztezett gyúródeszkán, vagy konyhapulton 3-4 milliméter vékonyra nyújtom – ha nincs sodrófám, borosüveget használok, az mindig van kéznél. Kóralakú kiszúró formával kis, lapos pogikat szaggatok (bár erre egy pohár szája is megfelel). A maradék tésztából csillag szaggatóval dekor elemeket szúrok ki – de nem kell mindenkinek osztania a giccsmániámban.

Ha van mince pie formám – ez úgy néz ki, mint a muffinforma, csak laposabb – kibélelem papírkapszlivall, és belesimítom a linzertésztakorongokat, ha nincs ilyesmi, simán csak sütőpapírral bélelt tepsire sorakoztatom őket, és kicsit felpöndörítem a peremüket, hogy kosárkaformát kapjanak, majd mindet megpakolom az aszaltgyümölcsös-mandulás mennyországgal. Erre kerülnek a linzertésztacsillagok, majd ugrik is be a forró sütőbe, 22 percre.

Ha megsültek, rácson hagyom őket kihűlni, másképpen megszottyosodik az aljuk. Szobahőmérsékletűre hűlve, porcukorral meghintve tálalom.



Imbuljuta tal-Qastan – Csokoládé-„leves” gesztenyével, Máltáról

Hozzávalók (6 mini-csészéhez)

100 gramm tejmentes étcsokoládé, 10 dkg gesztenyemassza, vagy sült/főtt gesztenye, 1-1,5 dl növényi tej, 1 szem mandarin, 1 rúd fahéj

A csokoládét vízgőz felett vagy kislángon felolvasztom, beledobom a fahéjrudat, és fokozatosan öntöm fel a növényi tejjel, míg egészen fel nem olvad. Ekkor kikapom a fahéjrudacskát, bedobom a gesztenyeszemeket (párat félreteszek díszítésnek a tetejére), és botmixerrel csomómentesre keverem az édes levest. Nagyjából olyan állagúnak kell lennie, mint a vaníliásodónak. Ha túl sűrű lenne, még egy kis növényi tejet adok hozzá, ha túl híg, folyamatos kevergetés mellett, kis lángon besűrítem.

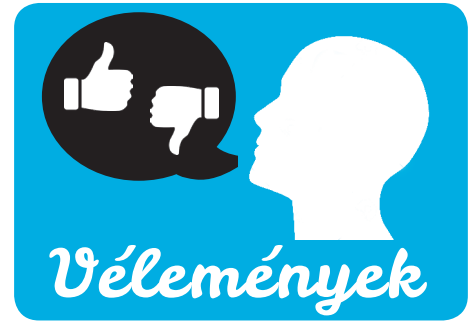
Ha kissé már kihűlt, de azért még elég meleg, belefacsarom a mandarin levét – ingyencék egy kis héját is reszelhetnek bele, majd egy utolsó utáni turmixolást követően készen áll a felszolgálásra. Gesztenyeforgáccsal meghintve kínalom.

FOTÓK: SALAMON SÁRA

Sohaország vagy Csodaország?

EGY CIVIL KALANDJAI PALESZTINÁBAN

A 13. századi kőpalota boltíves ablakain lágy szellő fúj be, a szemközti hegyen – a samaritánusok legszentebb helyén – apró fénycseppek pislákolnak, az óváros zaja pedig egyre csendesedik, bár még ilyenkor, éjjel után is tucattal járják az ódon utcákat a baráti társaságok, falafelt majszolva, autórádióból bömböltetve az kortárs arabiai muzsika legjavát.



Pár perce értünk haza egy kései vacsoráról – a humusz 3 sékelbe került, a falafel 2-be, a szemünk látára gyúrt és lángoló kemencében kisült lepénykenyér zaattal pedig 1,5 sékelbe, négyünknek, majd miután megtömtük a bendőnket, ajándékba kaptunk egy tálca baklavát. És ennél sokkal-sokkal többet. Akármerre járunk, a taxisofőröktől a pincéreként át a vendéglátóinkig mindenki végtelenül mosolygós, közvetlen, ugyanakkor tisztelettudó. Igen, még a katonák és a rendőrök is. A hidzsábot viselő kislányok is, akik szelfiznek velünk, a menekültek, akik még a deportálásukról is mosolyogva mesélnek, és a Beverly Hills legmenőbb villáit megszegyenítő kastélyokban élő milliomosok is – mert ilyen is van ám ideát, nem csak menekülttáborok.

Így volt ez Betlehemben is, ahová Jeruzsálemből érkeztem a helyi busszal, egyenesen a világhírű street artist, Banksy szállójába, a „The Walled Off Hotel”-be, amely közvetlen az Izrael és Palesztinát elválasztó fal mentén húzódik. Barátaimmal még egy saját graffitit is ritytyentettünk a falra, mondanom sem kell, egy „Banksy meets Warhol” stílusú Madonna-portrét fújtunk oda, egy merőben stilszerű idézettel kiegészítve: „Szegény ember az, akinek öröme mások engedélyétől függ.” Ugyanis meglepő módon sokkal több csillogó szemű kigyerekkel, segítőkész lakossal (akik ha útbaigazítást kértünk, egész az utcélunkig kísérnek), és igazi érdeklődő elfogadással és befogadással élő emberrel találkoztam itt, mint bárhol a világon.

Így volt Jerikóban, ahová egy kereszt-



tény arab taxisofőr furikázott minket, és út közben elmesélte, a bátyja épp most vesz feleségül egy zsidó lányt. Amikor meg illegális izraeli telepek mellett haladtunk, azt mondta: „A telepések nagyon jó emberek – nem velük van baj, hanem a kormányainkkal.” És így volt Ramallában, ahol egy medenceparton pihegve faltuk a humuszt, és ahol a Garage bárban hajnalig mulattunk a helyiekkel, akik közül többen tudták, látták, értették: a négyfős baráti társaságból hárman melegek, ráadásul én történetesen Jaffában lakom, a fal túloldalán.

Nem kimondottan az a kép, ami a hírekből és rémtörténetekből jön át Palesztináról, igaz? Olyannyira nem, hogy ha valaki mindezt elmeséli nekem úgy, hogy sosem jártam itt, talán egy szavát sem hiszem el. Ezért volt annyira fontos, hogy – tíz év után – végre hátrahagyjam

a rám ragasztott előítéleteket és aggodalmakat, és igent mondjak magamnak erre az utazásra. Nagyon ritkán fordul elő egy ember életében, hogy egy utazás során megtapasztalja: „Soha többé nem leszek ugyanaz az ember, aki akkor voltam, mikor elindultam.” Mert mindaz, amit az arabokról tudtam – itt Izraelben –, egyszeriben megváltozott. Nyoma sem volt a Jaffa utcáin „keménykedő” beszélgetősoknak, ahogy a Jeruzsálem óvárosában nyereszkedő „mindent rádtukmálók” arcoknak és a Rahat piacain a turistákat káromló kigyerekeknek sem. Elfogadás, befogadás volt. Van. De mi lesz?

Nem tudhatjuk. Azt viszont tudom, hogy végtelenül hálás vagyok a sorsnak, hogy itt lehetek és mindezt megtapasztalhatom. Amikor tíz éve Izraelbe költöztem, éveken át „győzködtem” az Európában élő barátaim: nincs mitől félniük. A propagandafilmekben és lejárató cikkekben szereplő extrémista, öntömjénező, felsőbbrendűséget hirdető zsidók csak szélsőséges példák. Izrael nem ilyen.

Éppen ezért egyenesen butának tartom magam, amiért ilyen hosszan elhittem, hogy „odaát” veszélyes. Ismerek jaffai, haifai palesztinokat, rengeteg barátom – izraeliek is – elfogadja és értékeli a palesztin narratívát. Természetesen már azelőtt is végtelenül pacifista voltam, mielőtt megismerkedtem volna velük, mert tudom: az agresszió, a bosszúvágy, a militáns megoldások még sosem vezettek békéhez a világtörténelem során.

Azt azonban sosem gondoltam volna, hogy ideát az emberfeletti nehézségek ellenére ilyen önfeledten boldogok az emberek, és tárt karokkal fogadják, ami merőben eltér mindentől, amit ismernek. Engem, a hosszú szőke lobonccommal és pink shortommal, Garry barátomat apró csillagtettkővel az orcáján, párját, Craiget, akinek több piercing van az arcán, mint ahány ujjam van egy kezemen (de lehet, hogy mindkettőn), és Sabina barátnőmet, akinek családja bangladesi származású, így aztán már első pillantásra is kiragogy a tömegből.

Hálával és köszönettel tartozom barátaimnak, amiért együtt indultunk neki a nagy útnak, és együtt élhetjük át mindezt. Szívvel remélem, hogy nem is olyan sokára nagyot fordul majd a világ, és izraeli születésű férjem, Nimrod Dagan is velem tarthat majd egy következő „hétvégi kiruccanásra” Palesztinába. Ahogyan abban is bízom, hogy az itt megismert zenészek, művészek hamarosan Tel-Avivban tarthatnak koncertet, kiállítást. Vagy csak felugornak hozzánk egy pohár vörösborra, hogy megünnepelezzük: meggyógyult a világ. Mert már nem az számít majd, „ki volt itt előbb”, és nem is az, melyik ország, nemzet, entitás léte-

zett korábban (vagy létezik-e egyáltalán). Hanem az, hogy osszuk meg, amink van, segítsük egymást, gondoskodjunk önmagunkról és másokról.

Az univerzum egyik legnagyobb igazságtalansága, ha egy ember azért nem mozoghat szabadon a világban, mert a nagyszülei vagy azok szülei egy különösen bonyolult politikai helyzetben nem láthatták át, milyen végzetes következményei lesznek az akkori társadalmi normáknak. A Földön a legkétségbeejtőbb dolog, amikor egy lelket azonosítanak egy nációval – vagy még rosszabb: egy elnökkel, miniszterelnökkel, kiskirályllyal, hatalommal. Ne ess ebbe a hibába – soha.

Ugye észrevetted már, hogy akármit próbálsz leguglizni, mindig találsz az ideológiádat támogató és igazoló írásokat és dokumentumokat? Az viszont a legtöbbször számára kevésbé egyértelmű, hogy mindig van legalább ugyanannyi és ugyanannyira hiteles ellenérv is.

Aki arra keres rá, hogy „izraeli katonák arabokat ölnek”, meg fogja lelteni. Aki arra, hogy „az IDF adományokat, ételt és palackozott vizet vitt a szenvedőknek”, megtalálja. Ha arra vagy kíváncsi, hogy „palesztinok zsidókat vernek”, meglesz, ahogyan az is, hogy „arabok és zsidók együtt tüntetnek a békéért”. Hogy – kezetes szerkezettel élve – egy Madonna-idézettel zárjam a gondolataimat: „Csak azt látod, amit a szemed látni akar.”

Sukran, toda a sorsnak, amiért felfedezhettem ezt a csodaországot. Nekem kinyílt a világ – végre. Lelkem legmélyéről kívánom, hogy egy nap mindannyian hátrahagyassuk a kalickáinkat. Azokat, amelyekbe mások zártak minket, és – főleg – azokat, amelyekkel önmagunkat ejtettük fogságba. A következő állomás: Gáza. Szabadság, szeretet, béke – salom, szalam.

Steiner Kristóf,

Instagram: @whitecityboy



KEPEK: STEINER KRISTÓF

TANÁR ÚR KÉREM

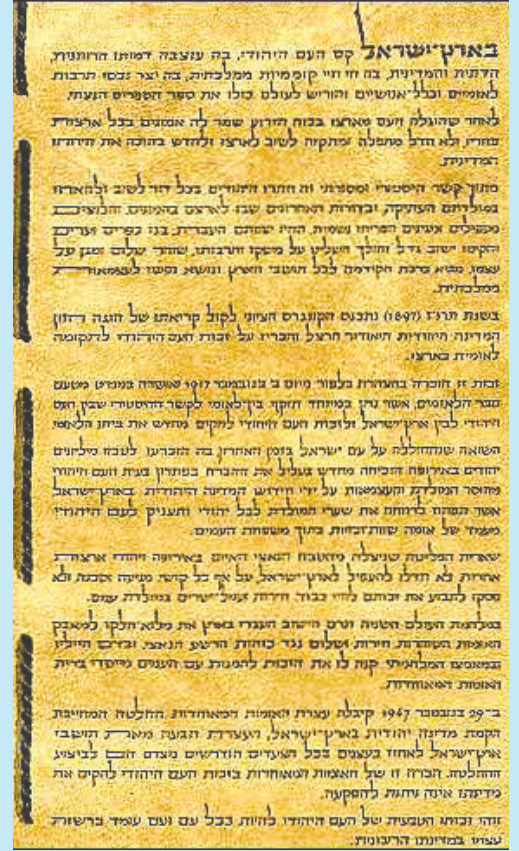
Halmos László összeállítása

KÉRDÉSEK

1. Mi Izrael államformája?
2. Kik a zsidó állam közjogi méltóságai?
3. Hogy nevezik a zsidó állam nemzetgyűlését?
4. A nemzetgyűlés, az államelnök, a bíróság, a hadsereg, de még a szakszervezet, vagy a biztosító nevei Izrael évezredes múltjából támadtak fel, mint maga a héber nyelv és az állam. Isméri ezeket?
5. Mi volt a Szanhedrin?
6. Ki volt az első államfő, és ki az első kormányfő?
7. Mi az állam alkotmánya?
8. Amikor az állam független lett, intézményei már készen álltak egy kultúrállam szervezett irányítására. Mi volt az első tevékenysége?
9. Nem a kormányhatalom az egyedüli, amely a polgárokat képviseli. Az utóbbi években egyre több szó esik a civil társadalmi kezdeményezésekről, amelyek a kormányzattól függetlenül, a közjó vélt vagy valós érdekében működnek. Tevékenységüket sok kritika éri – főleg a kormányok részéről, amelyeket a civilek (nem is ritkán) keményen bírálják. Kik ők?

VÁLASZOK

1. Izrael Állam – köztársaság, ám ez semmilyen hivatalos iratban nem szerepel. A latin „res publica”, „a köz ügye” nehezen fordítható héberre. A mediná – állam – szó viszont a din – törvény – gyökből ered, ami eléggé kifejezi a polgárai által választott törvényhozás létét és hatalmát.
2. Az államfő, jelenleg Reuven „Rubi” Rivlin, a kormányfő, jelenleg Binjámin „Bibi” Netanjáhu. Ide sorolják még a Kneszet elnökét is, aki most Joel „Juli” Edelstein.
3. Az állam létrejötté óta a Kneszet a kormány törvényhozó szerve; 120 képviselőjét a politikai pártok delegálják, az országos választásokon elért százaléki arány függvényében.
4. A zsidó állam egy, a Bírak korától számítva 3500 éves államiság örököse. A Kneszet – elvben – az Ánséj Kneszet hágdoló, a Nagy Gyűlekezet férfijai intézmény utóda, amelynek 120 Tóra-tudós tagja a Második Templom felépülése után a vallási törvénykezés, a Bét hámpát („bíróság háza”) feladatát látta el. A „Nászi” ugyanebben az időben a rabbinikus törvényhozó testület feje volt, de az egyiptomi kivonulás után az egyes törzsek elöljárói is így nevezték.
5. A Nagy Gyűlekezet utóda. Azzal ellentétben 71 tagja volt. A Szanhedrin a hellenisztikus korban a jeruzsálemi Templomban ülésezett, majd annak a római légiók általi lerombolása után a még életben maradt rabbinikus bírak Janve városában, majd Galileában szervezték újra az intézményt.
6. David Ben Gurion volt az első kormányfő, azaz miniszterelnök, és Chájim Weizman az első államelnök.
7. Izrael Államnak nincs alkotmánya. A vallásos honatyák a Tórát, Mózes öt könyvét kívánták alkotmányként elfogadtatni, de a világi többség ezt ellenezte. Az alkotmány szerepét ma az Alaptörvények – chukéj hájeszod – töltik be.
8. A Függetlenségi Nyilatkozat – Megilát háácmáut – felolvasása David Ben Gurion által 1948. május 14-én, pénteken délután Tel Avivban. Aláíróik között voltak férfiak és nők, askenázok és szefárdok, rabbik és a kommunista párt főttkára, professorok és kibuci mezőgazdák – egy modern, pluralista állam ígéretéért.
9. A nyugatias demokrácia egyik alapelve, hogy a kormány tevékenységét a polgárok ellenőrizhetik. Evégből hoztak létre számos országban non-governmental, vagyis civil szervezeteket (NGO). Fő tevékenységük a polgári jogvédelem csorbáinak a bírálata és kiküszöbölése, gyermekvédelem, nemzeti, vallási, társadalmi kisebbségek jogainak a képviselése országos vagy nemzetközi szinten.



ÚJKELET

..... Izraeli magyar nyelvű független lap



Az **ÚJKELET** újság
meghívja Önt

a lap fennállásának 100. évfordulóját ünneplő kiállítás
megnyitójára és az azt követő fogadásra.

Szeretettel várjuk
2018. december 6-án,
csütörtök este 7 órakor.

Cím: Yafo Creative, Shivtei Yisrael 33, Jaffa, Tel Aviv | RSVP: +972 (0) 544727472, EDITOR@UJKELET.COM